Tartalom

LYRA MUNDI – Élő világköltészet

DOLGOZÓSZOBA
Giorgio Agamben: A költemény vége 5

TETŐTÉR
Tolvaj Zoltán: Rafael Cadenas 15
Rafael Cadenas: A vereség; A sziget; A titkos létező; A szerető; Fegyverletétel; Kudarc; Ars poetica 17

SZALON
Horváth Lívia: Jorge Eduardo Eielson 27
Jorge Eduardo Eielson: Mutatis mutandis 29
Borbáth Péter: Mozambiki identitásköltészet 34
Mia Couto: Páragyökér; Az első szó; Lemeztelenített szó; Önazonosság; Érted 36
Csuday Csaba: Anunciada Fernández de Córdova versei elé 40
Anunciada Fernández de Córdova: Budapest, immár az ősz; Duna és köd; Tél; Atlantiada; A retikülöm 42
Urbán Bálint: A tenger és a táj – José Luís Peixoto legújabb verseskötete, az Onde kapcsán 48
José Luís Peixoto: (A)hol (részletek): Fontes kilátó; São Pedro domb; Santo António hegy; Santa Clara templom – Alcaravela; Mária királynő paratölgye; A Tejo és a Zêzere folyó találkozása 52
Csősz Gergő: Alkalmazott jelenlét, elmulasztott valóság 56
Gerhard Falkner: messzeség; a barázdák; szonett; hal; Visszaszólváros (részlet); hullámtörés; sajnálom 59

Kis Orsolya: Vera Palazkova 64
Vera Palazkova: Bevezető helyett; Dicséret a kétségbeesetteknek; „Egyedülálló anya hegedűművésznek neveli a lányát...”; „Cseppenként, szavanként, cukorkánként”; „Egy fél üveg rum, kettő puska...”; Nem város, hanem alamizsna; Huszonnegyedik vers Dzéről; Ez a lecserélhetők világa; Kérem, hagyják el a kocsikat; Jó heter, gonosz hom, ... 66
Polgár Anikó: Harri Hertell 76
Harri Hertell: Soha nem felejtem el azt a reggelt; Nézem a házat amit rajzoltál; Jó lenne megérteni a paradicsomokat; Ha a képek már nem tudnak beszélni 77

TERASZ
„Olyan emberekre bukkanni, akik végre megértenek” – **Terék Anna** interjúja **Radmila Petrović**-tyal 85
Radmila Petrović: Ha ez szerelem, hát akkor ez szerelem; A szívemhez vezető út hossza: tíz perc autóval; Szerb vagyok, de a szívemben te vagy Koszovó helyett; Az én anyám tudja mi folyik a városokban; Én csak egy olyan emberre vágyom, akivel eláshatnánk apám traktorját szép csendben; Már az általános iskola előtt megtanultam mi az a kivonás; A lány aki nem hisz a mítoszokban; Nekem azt mondták, Belgrád olyan város, ahol nem szabad mások szemébe nézni 91

A borítóbelsőkön **Esse Bánki Ákos** Lépcsők és Urbánus terek I. című alkotásai láthatók. Fotó: **Borsos Mihály**
A rovatcímlapokon **Ernst Ludwig Kirchner** munkái szerepelnek (Potsdami tér; Berlini utca; Két nő az utcán; FriedrichstraßeBerlinben)

Mintha a költeménynek mint formális struktúrának nem kellene, nem lenne szabad befejeződnie, mintha a vég lehetőségétől radikálisan meg lenne fosztva, mert ez azt a költői lehetetlenséget vonná maga után, ami a hangzás és a jelentés pontos egybeesése.

GIORGIO AGAMBEN

A költemény vége

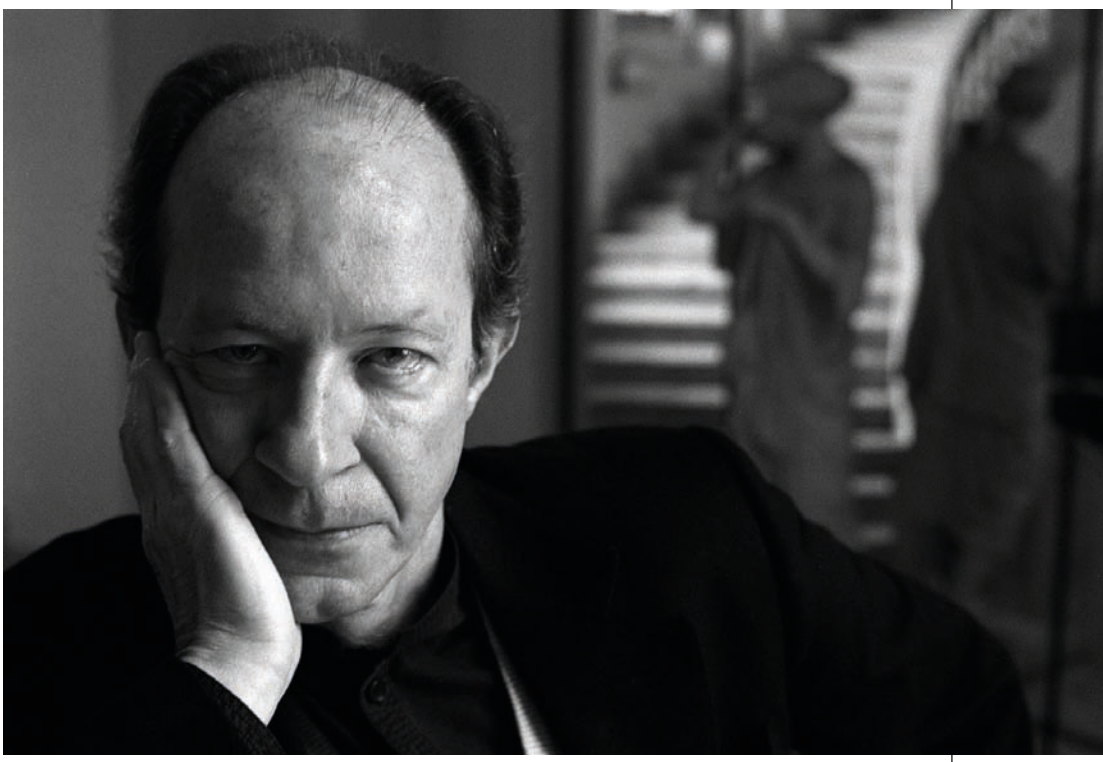

Mondandóm, amelyet a fenti cím foglal össze, egy olyan poétikai intézmény meghatározása, amely mostanáig azonosítatlan maradt: a költemény végéé.

E célból egy korántsem triviális, számomra mégis nyilvánvalónak tűnő tételből kell kiindulnom, nevezetesen, hogy a költészetet csak a hangzás és a jelentés, a szemiotikai és a szemantikai sorozat feszültsége és eltérése (és így egyúttal virtuális kölcsönhatása) élteti. Ami azt jelenti, hogy néhány technikai vonatkozásban meg próbálom itt pontosítani Valéry meghatározását, amelyre Jakobson hivatkozik poétikai vizsgálódásaiban: „Le poème, cette hésitation

prolongée entre le son et le sens".[1] Mi ez a tétovázás, ha lehántunk róla minden lélektani dimenziót?

A metrikus és a szemantikai tagolás oppozíciójának fontosságát felismerve néhány kutató annak az (általam is osztott) feltevésnek adott hangot, hogy a költészet és a próza megkülönböztetésének egyetlen kritériuma az *enjambement* lehetősége. Hiszen mi az *enjambement,* ha nem egy metrikai határ és egy szintaktikai határ, egy prozódiai szünet és egy szemantikai szünet oppozíciója? Azt a nyelvhasználatot fogjuk tehát költőinek nevezni, amelyikben ez az oppozíció legalább virtuálisan lehetséges, és prózainak azt, amelyben nem fordulhat elő.

Úgy tűnik, a középkori szerzők tökéletesen tudatában voltak ennek a szembeállításnak a kitüntetett szerepével, még ha Nicolò Tibinóig (XIV. század) kellett is várni az *enjambement* világos meghatározására: *Multociens enim accidit quod, finita consonantia, adhuc sensus oratonis non est finitus.*[2]

A költői mű minden intézményét jellemzi hangzás és jelentés ilyen egybe nem esése, hasadása: a rímet éppúgy, mint a cezúrát. Hiszen mi más a rím, mint egy szemiotikai esemény (egy hangzás ismétlődése) és egy szemantikai esemény szétválása, ami arra készteti az elmét, hogy értelmi azonosságot keressen ott, ahol csak homofóniát találhat?

A verssor az a létező, ami ebben a hasadásban helyezkedik el, *murs et paliz*[3] alkotta lény, ahogy Brunetto Latini akarta, vagy *être de suspens*[4], Mallarmé szavai szerint. És a költemény olyan szervezet, amely a végződések és határok érzékelésén alapul, a hangzó (vagy grafikai) egységek és a jelentés egységei között, mintegy egymásnak feleselve, anélkül hogy valaha is teljesen egybeesnének.

Dante tökéletesen tudatában volt ennek, hiszen a *De vulgari eloquentiá*ban, a canzonét összetevői alapján meghatározva, a *cantió*t mint a jelentés *(sententia)* egységét a *stantiae*-val mint tisztán metrikai egységekkel állította szembe. *Et circa hoc sciendum est quod hoc vocabulum [stantia] per solius artis respectum inventum est, videlicet ut in quo tota cantionis ars esset contenta, illud diceretur stantia, hoc est mansio capax sive receptaculum totius artis. Nam*

1 „A költemény, ez a tétovázás hangzás és jelentés között."

2 „Sokszor előfordul ugyanis, hogy véget ér az összhangzás ott, ahol a mondottak jelentése még nem ért véget."

3 falak és palánkok (a szerk.)

4 feszültségben-lét

quemadmodum cantio est gremium totius sententiae, sic stantia totam artem ingremiat; nec licet aliquid artis sequentibus adrogare, sed solam artem antecedentis induere.[5] Úgy fogja föl tehát a canzone struktúráját, mint amely egy globális, lényegét tekintve szemantikai egység (amely „ölébe fogadja az egész mondanivalót") és egy lényegét tekintve metrikai egység (amely „ölében hordja az egész versszerzési művészetet") viszonyán alapul.

Annak, hogy a költemény hangzás és jelentés lényegi szétválásában helyezkedik el, egyik első következménye a vers végének döntő fontossága. Megszámolhatjuk a szótagokat és a hangsúlyokat, azonosíthatjuk a szótagöszevonásokat és a cezurákat, rögzíthetjük az anomáliákat és a szabályosságokat: de a vers minden esetben olyan egység, amely a maga *principium individuationis*át[6] csak a végén találja meg, csak azon a ponton válik meghatározottá, ahol véget ér. Javasoltam másutt, hogy a versnek ezt a lényegi vonását, amely talán azért maradt névtelen a moderneknél, mert túlságosan nyilvánvaló, nevezzük *versurá*nak, egy latin kifejezéssel, amely azt a pontot jelzi, ahol az ekét megfordítják a barázda végén. A középkori traktátusok ezzel szemben pontosan jelzik jelentőségét. A *Laborintus*[7] negyedik könyve így a *membrorum distinctio*[8] és a *sillabarum numeratio*[9] mellett a verssor lényegi elemei között tartja számon a *finalis terminatió*t[10]. A müncheni *Ars* szerzője pedig nem keveri össze a verssor végét (amelyet *pausatió*nak nevez) a rímmel, hanem annak lehetőségfeltételét látja benne: *est autem pausatio fons consonantiae.*[11]

Csak ebben az összefüggésben érthetjük meg a provanszál líra és a stil nuovo egyik nagyon sajátos poétikai intézménye, a kötet-

5 „E dologra vonatkozólag pedig tudni kell, hogy ez az elnevezés csupán a művészetre való tekintettel találtatott fel, t.i. hogy az, amiben a canzone-szerzés egész művészete bennfoglaltatik, azt mondjuk stanzának. És ez annyit jelent, hogy ez annak az egész művészetnek szálláshelye vagy alkalmatos befogadója. Mert miként a canzone ölébe fogadja az egész mondanivalót, így a stanza tulajdon ölében hordja az egész versszerzési művészetet. És nem illik az sem, hogy a most következők bármit is sajátosan magáról a művészetről mondjanak, hanem csupán az előzőben tárgyalt dolognak (a canzonénak) a művészi megoldásáról kell, hogy szóljanak." „A nép nyelvén való ékesszólásról", in *Dante Alighieri összes művei,* Bp. Helikon, 1965. 2. 9. Ford. Mezey László.

6 egyedítés elve (a szerk.)

7 Everardus Alemannus 13. századi német grammatikus latinul írott tanköltemény a latin nyelv tanításának megkönnyítésére (a ford.).

8 részek elkülönítése

9 szótagok számolása

10 végső zárlat

11 a pausatio pedig az összhangzás forrása

len rím egyedülálló tekintélyét. A *Leys*ben *rim'estrampa,* Danténál *clavis* a neve. Ha a rímet hangzás és jelentés antagonizmusa jellemzi egy homofónia és egy jelentés meg nem felelése értelmében, a kötetlen rím, mivel hiányzik ott, ahol várnánk, egy pillanatra megengedi a két sorozat kölcsönhatását egy egybeesés látszatában. Látszatában, mondom, mert ha igaz is, hogy a versszerzési mesterség öle itt áttörni látszik metrikai lezárását az egész mondanivaló öle felé, a kötetlen rímnek mégis van *társríme* a következő versszakban, és pusztán csak a versszakok feletti szintre helyezi át a metrikus struktúrát. Ezért van az, hogy Arnaut kezében szinte természetesen válik szórímmé, hogy a sestina elképesztő mechanizmusát létrehozza. Mivel a szórím mindenekelőtt az eldöntetlenség pontja egy par excellence aszemantikus elem (a homofónia) és egy par excellence szemantikai elem (a szó) között. A sestina az a költői forma, amely a kötetlen rímet a legfőbb kompozíciós elvvé fokozza, és, mondhatni, a hangzás elemét megpróbálja magába a mondanivaló ölébe zárni.

De ideje rátérnem a kitűzött tárgyra, és megpróbálnom meghatározni ezt a metrikai és poétikai vizsgálódásokban mellőzött tapasztalatot: a költemény végét mint a költői szöveg utolsó észlelhető formai struktúráját. Vizsgálták a versek *incipit*jeit (még ha egyelőre elégtelen mértékben is), de a végükre vonatkozó elemzések szinte teljességgel hiányoznak.

Láttuk, hogy a költemény milyen kitartó halogatással tartja fenn magát a hangzás és a jelentés, a metrikai sorozat és a szintaktikai sorozat eltérésében és feszültségében. De mi történik azon a ponton, ahol a költemény véget ér? Egy metrikai határ és egy szemantikai határ oppozíciója itt már minden jel szerint lehetetlen: ennek oka az a triviális, további megfontolást nem igénylő tény, hogy egy költemény utolsó sora nem alkothat *enjambement*-t. Triviális, igen, mégis van egy épp annyira zavarbaejtő, mint amennyire szükségszerű következménye. Miután a verssort éppen az *enjambement* lehetőségével határoztuk meg, az következik belőle, hogy egy vers utolsó sora nem verssor.

Azt jelentené ez, hogy az utolsó verssor prózába csap át? Egyelőre hagyjuk válasz nélkül ezt a kérdést. Szabad legyen ehelyett kiemelnem azt a vadonatúj jelentőséget, amelyre ebben az összefüggésben Raimbaut d'Aurenga *No say que s'es* című verse tesz szert. Itt minden versszak végét – és kiváltképpen az egész, besorolhatatlan költeményt – a próza váratlan betörése különbözteti meg – *in extremis* próza és költészet megkülönböztethetetlenségének nem véletlen epifániáját jelölve.

Egyszerre világossá válik az olyan poétikai intézmények benső szükségszerűsége, mint a *tornada* vagy a búcsú, melyek mintha egyedül a költemény végének jelzésére és mintegy kihirdetésére szolgálnának, mintha szükség volna erre, mintha a vég valamiféle katasztrófát jelentene a költemény számára, olyan jóvátehetetlen azonosságvesztést, amely egészen sajátos metrikai és szemantikai intézkedések alkalmazását teszi szükségessé.

Nem szándékozom itt leltárba venni ezeket az intézkedéseket, sem a költemény végének fenomenológiáját kifejteni (például Dante sajátos szándékára gondolok, hogy a *Commedia* minden énekét a *stelle* szóval fejezze be, vagy azokra a rímekre, amelyek felbukkanása Leopardi szabadverseiben a versszak vagy az ének végét teszik érzékelhetővé). Mindenesetre a költők mintha tudatában lennének annak, hogy itt a költemény számára valami döntő válság lappang, egy valóságos *crise de vers,* amelynek tétje tulajdon érvényessége.

Ebből ered a költemény végének gyakran silány, igen, szinte utálatos jellege. Proust jegyezte meg egyszer, a *Fleurs du mal* költeményeinek utolsó sorai kapcsán, hogy a vers mintha hirtelen összeomlana és kifulladna („*il tourne court – írja –, tombe presque à plat [...] il semble malgré tout qu'il y ait là quelque chose d'écourté, un manque de souffle*"[12]). Gondoljunk *A hattyú*ra, erre az oly feszes és hősies kompozícióra, amely ezzel a sorral végződik:

Foglyok...vert seregek!... és jaj, még annyian![13]

Egy másik Baudelaire-versről mondta Benjamin, hogy „hirtelen szakad meg, ami a töredékesség egy szonett esetében kétszeresen is meglepő benyomását kelti". Az utolsó sor körüli zavar annak az eseménynek a strukturális és nem esetleges jelentőségére utal a költői ökonómiában, amelyet én „a költemény végének" neveztem. Mintha a költeménynek mint formális struktúrának nem kellene, nem lenne szabad befejeződnie, mintha a vég lehetőségétől radikálisan meg lenne fosztva, mert ez azt a költői lehetetlenséget vonná maga után, ami a hangzás és a jelentés pontos egybeesése. Azon a ponton, ahol a hangzás a jelentés szakadékába hullana, a költemény, hogy úgy mondjam, a saját végét egy poétikai vészhelyzet kihirdetésével felfüggesztve próbál megmenekülni.

12 „hirtelen véget ér, szinte hasraesik [...] mindennek ellenére úgy tűnik, mintha valahogy megkurtították volna, mintha kifulladna"

13 Tóth Árpád fordítása

E meggondolások fényében szeretném most megvizsgálni a *De vulgari eloquentia* egy szöveghelyét, ahol Dante, jóllehet ki nem fejtetten, mintha a költemény végének problémáját vetné fel. A hely a harmadik könyvben[14] található, ahol a költő a canzone rímeinek elrendezését tárgyalja. Miután meghatározta a kötetlen rímet (amire valaki a *clavis* nevet javasolta[15]), ezt mondja: *Pulcerrime tamen se habent ultimorum carminum desinentiae, si cum rithmo in silentium cadunt*.[16] Micsoda az ének ilyen csöndbe hullása? Mi ez a hulló szépség? És mi marad a költeményből összeomlása után?

Ha a költeményt csak a szemiotikai sorozat és a szemantikai sorozat feloldatlan feszültsége éltette, akkor mi történik a vég pillanatában, amikor a két sorozat oppozíciója nem lehetséges többé? Ez itt végül az egybeesés pontja, ahol a költemény mint „az egész mondanivaló öle" összeforr saját metrikus elemével, hogy végleg prózába menjen át? Hangzás és jelentés misztikus menyegzőjének kell ekkor bekövetkeznie.

Avagy ellenkezőleg, hangzás és jelentés most örökre elválik egymástól, mindegyik örökre a maga oldalán, az érintkezés lehetősége nélkül, mint a két nem Vigny versében[17]? Ebben az esetben a költemény csak egy üres teret hagyna maga után, ahol, Mallarmé szavaival, valóban *rien n'aura eu lieu que le lieu*[18].

Mindezt bonyolítja a tény, hogy a költeményben, hogy pontosak legyünk, nem két sorozat vagy két vonal fut párhuzamosan, hanem egyetlenegy futja be egyidejűleg a szemantikai és a szemiotikai pályát, és a poétikai *mekhané* a két áramlás közé beiktatott gyors megszakításokkal igyekszik makacsul fenntartani magát. (A hangzás és a jelentés nem két szubsztancia, hanem két intenzitás, az egyetlen nyelvi szubsztancia két *tónusa).* És a költemény olyan, mint a *katekhón* Pál thesszalonikiakhoz írott levelében (II. 2. 7-8.): valami, ami akadályozza és késlelteti a Messiás eljövetelét, vagyis azt, ami a költészet idejét beteljesítve és két *eonját* egyesítve lerombolná és csöndbe taszítaná a költői gépezetet. De mi lehet a célja ennek a nyelv ellen szőtt teológiai összeesküvésnek? Miért

14 Valójában a másodikban. A tervezett harmadik és negyedik könyv nem készült el. – A ford.

15 A mantovai Gotto.

16 „igen szépen mutatkoznak meg az utolsó versek végződései, ha rímelésel hallgat el [szó szerint: hull csöndbe] az ének" Uo. 2.13.

17 Alfred de Vigny *La colère de Samson* c. költeményének 3. soráról van szó: „Les deux sexes mourront chacun de son côté" (A két nem külön hal meg).

18 „semmi nem marad végül csak a puszta tér" – Mallarmé: Kockadobás, Tellér Gyula fordítása.

ez a mindenáron való makacs fenntartása egy eltérésnek, amely csak azáltal képes szavatolni a költemény terét, hogy megfosztja hangzás és jelentés tartós egyezésének minden lehetőségétől?

Olvassuk el újra, amit Dante ír a befejezés legszebb módjáról egy költemény esetében, ahol az utolsó rímes verssorok csöndbe hullanak. Tudjuk, hogy esetében szinte szabályról van szó. Gondoljunk, a példa kedvéért, a kőkemény[19] *Così nel mio parlar voglio esser aspro* záróversszakára. Az első sor itt egy abszolút kötetlen rímmel végződik, amely (ez bizonyára nem lesz véletlen) a költemény legfőbb címzettjét megnevező szóval azonos: *donna.* Ezt a kötetlen rímet, amely mintegy megelőlegezi hangzás és jelentés egybeesésének pontját, négy verssor követi, kettesével olyan rímekkel összekötve, amelyeket az olasz metrikai hagyomány „baciata"-nak[20] nevez:

Canzon, vattene dritto a quella donna
che m'ha ferito il core e che m'invola
quello ond'io ho più gola,
e dalle per lo cor d'una saetta;
ché bell'onor s'acquista in far vendetta.[21]

Minden úgy történik, mintha a sor, amely a költemény végén óhatatlanul beleomlik a jelentésbe, szorosan kapcsolódna társrímhez, és azt választaná, hogy így összekötve hulljon vele együtt a csöndbe.

Ami azt jelentené, hogy a költemény ismét megjelöli szemiotikai és szemantikai szembenállását azáltal, hogy a hangzás örökre a hangzásra látszik hagyatkozni, és a jelentést a jelentésre bízza. A nyelvet átlelkesítő kettős intenzitás nem békél meg egy végső megértésben, hanem, hogy úgy mondjam, végtelen hullássá mélyül a csöndben. A költemény ezen a módon feltárja büszke stratégiája célját: hogy a nyelvnek végül sikerüljön közölnie önmagát, ne maradjon kimondatlan abban, amit mond.

(Wittgenstein írta egyszer, hogy „filozófiát voltaképpen csak költeni volna szabad". [„Philosophie dürfte man eigentlich nur

19 A „Versek Pietra asszonyhoz" címzettje egy „kőkemény és hideg" hölgy. – A ford.

20 „csókolt", azaz páros rím – A ford.

21 „Dalom, most indulj útra ama Hölgyhöz, / ki elvette, miközben holtra sebzett, / mi kincse volt szivemnek. / Repítsd vessződet szíve közepébe: / tört becsület bosszútól válik épre." – „Olyan kemény kívánok lenni szóban", (Versek Pietra asszonyhoz), in Dante összes művei, id. kiadás, 133. Ford. Végh György.

dichten.”] Lehet, hogy a filozófiai próza, amennyiben úgy tesz, mintha hangzás és jelentés egybeesne nyelvhasználatában, azt kockáztatja, hogy belehullik a banalitásba, vagyis hogy hiányozni fog belőle a gondolat. Ami a költészetet illeti, azt lehet mondani, hogy éppen ellenkezőleg, a túl sok feszültség és gondolat veszélyezteti. Vagy talán, Wittgensteinnel szólva, hogy költészetet voltaképpen csak filozofálni volna szabad.)

Csordás Gábor fordítása

Kössünk alkut, drága vers.
Nem kényszerítelek többé rá,
hogy olyasmit mondj, amit nem akarsz.

TOLVAJ ZOLTÁN

Rafael Cadenas

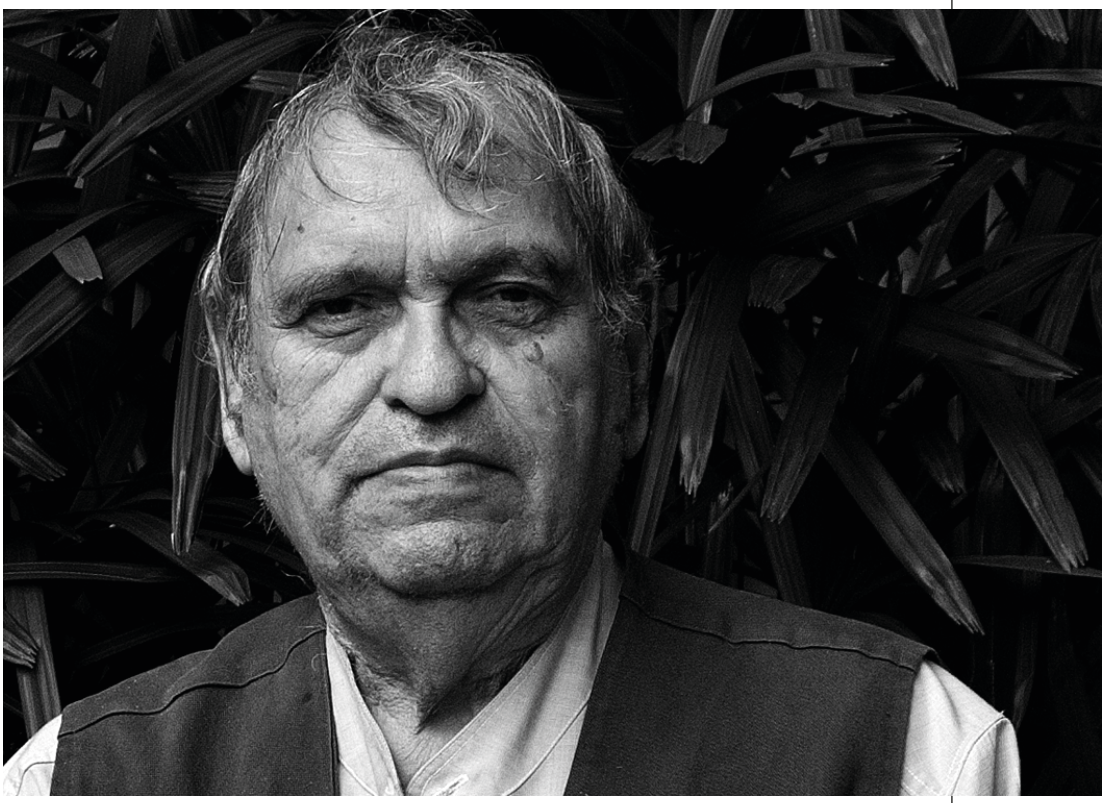

Rafael Cadenas (1930, Barquisimeto) venezuelai költő. Fiatal éveiben a költészet iránti szenvedélyes elkötelezettsége szilaj politikai aktivizmussal párosult. A Venezuelai Kommunista Pártban betöltött szerepe miatt Marcos Pérez Jiménez diktatúrája idején bebörtönözték, majd száműzték hazájából. 1957-ig Trinidad szigetén talált menedéket, majd a 60-as években – Caracasba visszatérve – megalapította a Tabla Redonda (Kerekasztal) nevű művészeti csoportosulást Manuel Caballero történésszel és Jacobo Borges festővel. Idősebb korában így írta le ifjonti hévvel lelkesen vallott nézeteit: „Minden ideológiával az a probléma, hogy már egy ele-

ve készen kapott keretrendszer, amely megakadályozza a szabad gondolkodást." 1986-ban a Guggenheim alapítvány ösztöndíjban részesítette, 2015-ben García Lorca-díjat kapott, 2018-ban Reina Sofia-díjas, 2022-ben a spanyol állam legrangosabb irodalmi kitüntetésével, a Cervantes-díjjal tüntették ki. Miquel Iceta, spanyol kulturális miniszter így méltatta a babérkoszorús szerzőt: „A zsűri elismeri annak az alkotónak a jelentőségét, aki a költészetet a saját létének elsődleges okává tette, és közös anyanyelvünket a kiválóság csúcsára emelte." Cadenas nyugdíjazásáig Caracasban, a Venezuelai Egyetemen tanított angol, spanyol és latin amerikai irodalmat. Húsz verseskönyv szerzője. *A vereség* című költeményével vette kezdetét a modern venezuelai irodalom fénykora a 60-as évek derekán. Egyszerre mágikus és univerzális, konkrét és lokális, realista költészetében Hölderlin, Rilke, Walt Whitman, Fernando Pessoa és Kavafisz hatásai keverednek. A tömör, enigmatikusan laza bökversek, és a beatköltőkre jellemző, lehengerlően hosszú „óriáskígyó-sorok" (Orbán Ottó) egyaránt jellemzők a költészetére, amely a hétköznapi lét, a filozofikus reflexió és a vegytiszta alkotói inspiráció szintézisét nyújtja az olvasó számára. A 93 éves költő jelenleg, 2023-ban is Venezuelában él és alkot, sztoikus nyugalommal szemlélve az egyre lehetetlenebb gazdasági-politikai helyzetet, amely az országát sújtja. A Cervantes-díj odaítélése után Cadenas így nyilatkozott: „Minden nap dolgozom a költeményeimen, mert a nyelv az író valódi hazája. De párbeszéd nélkül nincs civilizáció és nincs kultúra. [...] Elbűvöl, ha arra gondolok, hogy az általam használt szavak ugyanazok, amelyeket Cervantes használt. Egyben lenyűgöz, amikor a műveiben megtalálom gyermekkorom kedvenc szófordulatait, amiket oly sokszor hallottam a nagyszüleim és a szüleim szájából. A nyelv eltörli a tér és az idő korlátait."

RAFAEL CADENAS

A vereség

Én akinek soha sem volt rendes kétkezi munkája
a versenytársaim mellett mindig puhánynak tűnök
és sosem voltam az élet címeres bajnoka
ahogy befutok a célba máris el akarok rohanni
(mert azt hiszem a menekülés a legjobb megoldás)
folyton megtagadnak és kigúnyolnak a nálam életrevalóbbak
miközben a falhoz bújva lépkedek nehogy pofára essek
már saját magam előtt is puszta röhej tárgya vagyok
mert elhittem hogy az én atyám örök
pedig folyton megaláztak az irodalomtudósok
majd egy napon rákérdeztem miben segíthetek de a válasz hangos röhögés volt
én bizony sose voltam az élet császára se ragyogó elme se tisztes családapa
mindig elhagytak mert alig bírtam kinyitni a pofámat
amikor olyan dolgok fölött szégyenkezem amiket nem én követtem el
és csak kevésen múlott hogy ne induljak el lefelé a lejtőn
elveszítve a belső kontrollt amelynek sose voltam birtokában
és kétségeim miatt egyre szánalmasabb lettem mások tekintetében
én sosem fogok olyan embert találni aki képes lesz elviselni engem
miközben átgázolnak fölöttem a nálam jóval nyomorultabb személyek
de az élet már csak ilyen évről-évre egyre inkább kigúnyolják ócska kitartásomat
pedig hogy unom már a nálam elvetemültebb gazfickók okoskodását
(„Ön túl lusta és zárkózott! Térjen észhez és cselekedjen!”)
én sosem leszek képes elutazni Indiába
pedig mennyi szívességet kaptam holott semmit se nyújtottam cserébe értük
úgy sodródom a városban szerteszét akár egy tollpihe
mindig hagyom hogy az orromnál fogva vezessenek
hiszen nincs saját személyiségem de nincs is rá szükségem
minden nap le kell vernem a belső lázadásomat

hogy végül ne csatlakozzak a gerillákhoz
tudva hogy nem tettem semmit a család és a haza érdekében
nem léptem be a FALN* alakulatába és egyéb dolgok
is kiborítanak de felsorolásuk a végtelenségig tartana
mert képtelen vagyok kiszabadulni a börtönömből
miután mindenütt leírtak és mihasznának bélyegeztek
nem engedtek megházasodni sem elutazni Párizsba
sőt valójában egyetlen napra sem hagytak békén
mert nem vagyok hajlandó felismerni a tényeket
és folyton a saját történeteim fölött nyavalygok
mert eleve idiótának születtem mégis egyre ostobább vagyok
de sosem bőgök pedig folyton a sírógörcs feszít
és képtelen vagyok felvenni a belső párbeszéd elveszített fonalát
mert bizony mindig mindenről lekések
engem rég ellehetetlenített mindenféle mozgalom és
ellenmozgalom
nem nyűgöz le más csak a tökéletes tétlenség vagy a nyers erő
pedig nem vagyok már az aki voltam de az se aki lehetnék
bizonyos időkben sátáni gőggel rendelkezem
máskor meg alázatos vagyok és néma akár egy szikla
mert tizenöt évig egy ördögi körben éltem
azt hittem különleges szerepet szán nekem a sors
végül így sem mentem semmire
én sose fogok nyakkendőt viselni
és már a saját testemet sem érzékelem
amikor villámcsapásként belém hasít
a saját hamisságom tudata
mégis képtelen vagyok kinyírni magam
hogy eltöröljem a bágyadt tunyaságot és a fásult közönyt
és eltévelyedéseim nyomán valami friss dolog szülessen
miután önkezűleg véget vetek az életemnek
úgyis feltápászkodom a mocskos padlóról
hogy még ennél is szánalmasabban
folytassam a magamon és másokon való gúnyolódást
egészen a végítélet napjáig

* FALN (*Fuerzas Armadas de Liberación Nacional*): a Nemzeti Felszabadító Fegyveres Erők alakulata egy venezuelai kommunista gerillacsoport volt a Jiménez-diktatúra idején, ami leginkább azzal szerzett nemzetközi hírnevet, hogy a belföldi atrocitások mellett 1963-ban elrabolta és túszul ejtette a Real Madrid futballcsillagát, Alfredo DiStefanót. *[a fordító megjegyzése]*

A sziget

Ha ez a vers sosem születik meg,
de az életem igaz és valódi,
én leszek hús-vér megtestesülése.
Meghódíthatatlan árnyéka
az otthonom. Körbevesz,
mint egy csiszolatlan gyémánt.

A titkos létező

Ha valaki megérint, ahhoz csak nekem van közöm –
a büszke énemnek, mely nem engedi, hogy bemocskolják
a szerzetesi cellát, ahol a másik énem teljes közönnyel,
alaktalanul grimaszol egy sötét sarokban.

Csak azt bántod, aki sebezhető. Akit már nem érdemes
megvédeni, mert semmivé lett. Nem kegyelmezel,
csak ennek az utamat elálló senkiházinak.

Ne félj. Szenvedj, őrangyalom. Gyümölcsként lehullsz
az általam ültetett fáról. Leszüretellek és magadra hagylak.
Az a másik alak, a sötét, alázatos, csendes, nem szorul
védelemre.
Nem tudják bántani és sebezni. Nem szenved, nem
panaszkodik.
Képtelenség elpusztítani.

A szerető

Elkerülted
a találkozást
káprázatos
másik feleddel,
aki folyton elragad
és megsemmisít,
akár a vihar,
elszakít attól,
aki után örökké
sóvárog.

Fegyverletétel

Kössünk alkut, drága vers.
Nem kényszerítelek többé rá,
hogy olyasmit mondj, amit nem akarsz.
Nem muszáj behódolnod minden óhajomnak.
Eleget küzdöttünk egymással.
Miért is akarnálak a saját képemre formálni,
amikor olyan dolgokat tudsz, amelyekről
nekem halvány fogalmam sincs.
Szabadulj meg tőlem.
Fuss, és soha ne nézz hátra.
Menekülj, amíg nem késő.
Úgyis mindig megelőztél,
és velem ellentétben sokkal jobban
ki tudtad fejezni, mit érzel.
Mert több vagy saját magadnál,
miközben én csupán igyekszem
a saját tükörképemet látni benned.
Az én vágyamnak van konkrét
kiterjedése, de a tiednek nincs.
Úgy haladsz célod felé, hogy
nem látod, kinek a kezét vezérled:
azt hiszi, ő ural és birtokol téged,
amikor megérzi, hogy kisarjadsz
belőle mint gyarapodó szubsztancia.
Szabj irány annak, aki téged ír –
mert ő csak gyáván rejtőzködni bír,
majd kiürül és elszegényedik,
míg nem képes mást felmutatni
a fásult önismétlésnél. Távozz
tőlem, drága vers.

Kudarc

Minden eddigi győzelmem füstként elszelelt.

Kudarc! Te vagy a mélypont anyanyelve,
magasabb szintű szférák igéje –
bár kézírásod szinte megfejthetetlen.

Amikor a pecsétedet a homlokomra nyomtad,
még nem értettelek elég tisztán. Pedig
üzeneted értékesebb minden trófeánál.
Tüzesen kipirult arcod mindenhová elkísért,
de nem tudtam, hogy a megváltásomat jelented.
Sarokba szorítottál a saját érdekemben,
és megtagadtad tőlem az olcsó sikereket.
Elzártad előttem a kijáratot, és megfosztottál
minden menekülési útvonaltól. Megvédtél
azzal, hogy nem kényeztettél talmi ragyogással.
Még azt a borzalmas ürességet is
vegytiszta szeretetből keltetted bennem,
amikor oly sok hosszú éjszakán át
lázasan beszéltem egy távollevő nőhöz.
Bizony, mindig másokat helyeztél előtérbe,
hogy engem megóvj. Rávetted a különféle nőket,
hogy nálam rátermettebb férfiakat válasszanak.
Megmentettél az öngyilkos taposómalomtól.

Ha bajban voltam, mindig a segítségemre siettél.

Igen. A leköpdösött, utálatosan fekélyes tested
kiszabadította belőlem a legtisztább formámat,
majd átadott egy makulátlan sivatagnak,
ahol puszta őrületből káromoltalak,
megátkoztalak, és a pokolba kívántalak.

Hiszen te nem is létezel.
A káprázatos arrogancia hamis teremtménye vagy.
Mégis milyen sokkal tartozom neked!
Új rangra emeltél, miután egy érdes szivaccsal
lecsutakoltad a lényem, és levetettél az élet

valódi csatamezejére, ahol kezembe nyomtad
a győztesek által elhajított fegyvereket.
Kézen fogva vezettél el a víztükörhöz,
amiben megpillanthattam a valódi arcom.
Miattad nem volt részem soha a szerepjáték
álságos gyötrelmében, és képes vagyok önerőből
felkapaszkodni a ranglétrán, miközben a hierarchiák
ellen harcolok: néha úgy felszívom magam,
hogy szinte felrobbanok.

Alázatossá tettél, hallgatag lázadóvá.
Nem önmagadért dicsőítelek, pusztán azért,
mert nem engedted, hogy másfajta, silány
emberré váljak. Szorosan ragaszkodtál hozzám,
és az általad szabott keretek közt képtelenség
hamis életet élni. Megajándékoztál
a teljes meztelenséggel.

Persze, kemény tanítómester vagy.
Néha egy tűzforró pákával forrasztod be a sebeim,
de így is boldoggá teszel, mert sosem kell rettegnem tőled.
Köszönöm, hogy leveszed a terheimet pár fajsúlyos
mondatért cserébe.
Köszönöm, hogy megóvsz a túlzásoktól és az önteltségtől.
Köszönöm a temérdek kincset, amit erélyesen rám testálsz.
Köszönöm, hogy az istállómat sárból építed fel.
Köszönöm, hogy elszigetelsz a bégető nyájtól.
Hálával tartozom.

Ars poetica

Minden szó bátran hordozza azt, amit jelent.
Legyen olyan, mint a rezgés, ami fenntartja.
Maradjon közvetlen, mint egy szívdobbanás.

Kétes eredetű tintával és csillogással felcicomázni tilos.
Legyen önmaga díszes hazugságok nélkül.
Így arra kényszerít, hogy hallgassak a belső hangra.
Hiszen azért vagyunk, hogy az igazságról beszéljünk,
és szembesüljünk a valósággal.

Nem akarok mást, csak hajmeresztő pontosságot.
Rettegek attól, hogy meghamisítom magam.
El kell viselnem a szavak ólomsúlyát.
Ugyanúgy birtokolnak engem, mint én őket.

Te, aki ismersz, figyelmeztess, ha imposztornak látsz.
Leplezd le a hazugságaim. Hálás leszek érte, komolyan.
Lassan beleőrülök abba, hogy magamnak megfeleljek.
Legyél az őrszemem. Less be hozzám éjjelente,
vizsgálj át alaposan, és rázz fel, hogy elszámoltass.

Tolvaj Zoltán fordításai

A távolság egy kérdés. Ha belevetjük magunkat, mindig ott van a kockázat, hogy nem fogunk tudni visszatérni.

HORVÁTH LÍVIA

Jorge Eduardo Eielson

Jorge Eduardo Eielson (1924-2006) perui költő, író és képzőművész. Az '50-es évek perui költőnemzedékéhez tartozik – ide sorolhatjuk még többek között Blanca Varelát, Efraín Mirandát vagy Javier Sologurent –, amely César Vallejo újszerű formaiságát és versnyelvét követte és gondolta újra. Eielson líráját a tipográfiai és műfaji kísérletezés, a fragmentáltság, a ritmikusság és a vizualitás jellemzi. Verseit ciklusokba szerkesztette, így egy-egy vers egy nagyobb, dinamikus egység részeként nyer értelmet; az egy ciklushoz tartozó verseket visszatérő motívumok, hasonló nyelvi megoldások, egymást kiegészítő ellentétek és rész-egész viszonyok fűzik össze. Átfogó költészetkoncepciója meghaladta a hagyományos formai kereteket, a kötött formán, szabadverseken és prózaverseken túl kísérletezett többek között performatív költeményekkel, képversekkel és irodalmi ready made-ekkel is. Bár irodalmi munkássága főként lírai művekből áll, két regénye és két drámája is megjelent. Képzőművészként festészettel és szobrászattal is foglalkozott, ezek középpontjában az ősi perui hagyományok és a *kipuk*[22] állnak. *Mutatis mutandis* című versciklusa 1954-ben jelent meg, majd később a *Poesía escrita* (Írott költészet) címet viselő antológiában szerepelt,

22 A kipu, más néven csomóírás vagy zsinóríráS egy különleges, tízes számrendszerbeli információtárolási rendszer, melynek segítségével helyettesítették az írást az Inka Birodalomban. Egyben szöveges információ tárolására (narratív) és számolásra (kvantitatív) is használható volt. A kipu segítségével alkalmazott helyi értékes számolás feltehetően a legelső volt a világon.

amely a költő 1944 és 1960 között írt költeményeit fogja össze. Az antológia címe jól tükrözi, hogy Eielson számára a versek csak egy részét képezték annak, ami számára a költészetet jelentette. „Mutatis mutandis", azaz megváltoztatni a megváltoztatandókat: bár a ciklus tíz verse is a változtatásokon keresztül szerveződik egy egész egységgé, a cím akár Eielson teljes mukásságának mottója is lehetne. A költészetére jellemző variációk, ismétlődések ebben a ciklusban konceptuálisan jelennek meg – ellentétben például a *Test sötét éjszakája* c. ciklussal, ahol vissza-visszatérő, konkrét nyelvi elemek, költői képek kötik össze az egyes költeményeket –: az első ránézésre nehezen összekapcsolható, rövid és dinamikus versek értelmezésében az alcím segíthet az olvasónak: „Példák átlátszóságra". A ciklus minden egyes verse más oldalról közelít az átlátszóság és a határtalanság kérdéséhez, az örökkévalóság motívumától kezdve a végtelen számsorokon és a nyelvi mozaikokon át egészen az önmagát megsemmisítő metaköltményig.

JORGE EDUARDO EIELSON

Mutatis mutandis

Javiernek és Michelének,
példák átlátszóságra

1

lesz majd egy makulátlan gépezet
önmaga tökéletes mása
és ezer szeme zöld lesz
és ezer ajka skarlátvörös
célja nem lesz
de a te neved viseli majd
oh örökkévalóság

2

számok vég nélkül számok vég
nélkül számok sora ami sosem
kezdődik el
ragyogó mennyiség
mondd te miért
mondd hol mikor hogyan
melyik az ujjam között elégő
vak fonál
és miért a derült ég
és zárt szemem
és miért az összes homok
a cipőm alatt
és miért sugarak között egyedül
sugarak között ébredek
sugarak között fekszem le

3

oh útvesztő
vonuló gyémántok
elektromosság dalol
hatalmas isteni hengereiben
milyen messze már szívem
beleim és hangom minden
titokzatosan halmokba rendezve
egyformán akár az évszakok
vagy az órák palástja
minden valami után kutat
el nem jövő ragyogás után
köddé vált világok után
távoli nagy sebesség után
ami meg nem bocsát

4

akár a fény
meg a szemeid
akár én vagy akár te
de izzik
tollak nemlétező kertje
semmi fénye
levegő és határtalan föld
egybeolvad tűz és víz
imádatomhoz hasonló
bár semmi sem
hasonló a tekintetedhez biztosan
hasonló több száz
ezer millió
almához
de lángokban

5

mert a te tested föld
és az én testem föld
mit ér a föld a tested nélkül
mit ér a föld a testem nélkül
mit ér a testem a tested nélkül
és tested és testem mit ér
ha testem és tested föld
föld még több föld gyermekeink
földből a föld kereksége
és minden ami a föld színén létezik
föld föld föld föld

6

tiszta űrhajó szüntelenül ragyog
akár egy egyszerű petróleumlámpa
amit magány gyötör
és családja nincs
a rettentő világűrben
megannyi vak égbolt között
ami nem ér véget
és megannyi sziporkázó mélység fölött
ami meg nem nyílik

7

megmagyarázhatatlan lélegző
üvegből
szeretnék lenni nejlonból
celofánból acélból
mosolygó anyagokból
ezek nem halnak meg
ellenben nem vagyok
más csak csont és hús
a dzsessz és az órák
sápadt kis játéka
gyötrődő
szánalmas nesz

8

éjjel
letérdel
egyedül éjjel
éjjel egyedül
te zöldben
vörösben én
letérdel
az éjben
mert annyiszor látlak
és nem várlak
vagy mert várlak
és már nem látlak
sem térden
sem zöldben te
sem vörösben én

9

semmi
csak egy világos massza
millió és millió kiló
ólomból ezüstből semmiből
űr és tömeg és űr megint
semmi ólomból ólom a semmiben
semmi ezüstből ezüst a semmiben
semmi semmiből semmi a semmiben
semmi
csak a hold a semmi
és a semmi újra

10

írok valamit
még valamit
megint valamit
szavakat adok hozzá madarak
száraz levelek szél
szavakat húzok ki újra
kihúzom madarak száraz levelek szél
írok még valamit
ismét szavakat adok hozzá
szavakat újra
szavakat megint
madarak száraz levelek szél
szavakat húzok ki újra
kihúzom madarak száraz levelek szél
végül mindent kihúzok
nem írok semmit

Horváth Lívia fordításai

BORBÁTH PÉTER

Mozambiki identitásköltészet

Mi lehet izgalmas 2023-ban egy Camões-díjas, mozambiki prózaíró és biológus '70-es években kiadott első verseskötetében? A fiatal Mia Couto speciális, egyszerre kiemelt, mégis perifé rikus pozícióból kísérletezett a mozambiki identitásköltészettel.

Mit mondhat egy fehér bőrű értelmiségi egy évszázadokon át elnyomott, frissen felszabadult afrikai ország kulturális lehetőségeiről az egykori kolonizálók nyelvén? Alkalmas-e egyáltalán a portugál nyelv arra, hogy szintetizálja a törzsi diverzitást, a mitikus gondolkodás és a posztmodern filozófia radikális egymásmellettiségét, a természeti és politikai kitettség társadalmi jelenségeit és lehetőségeit? És ez lefordítható-e úgy, hogy néhány versen keresztül átszűrődjék a 21. századi mozambiki irodalom egyik legmeghatározóbb szerzőjének ifjúkori nyelv- és identitáskeresése?

Mozambik modernkori történelme szoros kapcsolatban állt az egykori portugál gyarmatbirodalom (és a Salazar-rendszer) fokozatos széthullásával. A tíz éven át elhúzódó mozambiki polgárháború (1964-1974) után az ország független lett, és az 1975-től marxista-leninista korszakát élő FRELIMO vezényletével gazdaságilag,

politikailag és kulturálisan is meg kellett teremtenie új identitását. A hatalomátvétel nem volt zökkenőmentes, 1976 és 1992 között a Szovjetunió által is támogatott FRELIMO harcolt az antikommunista RENAMO-val, és még volt ott jó néhány kisebb frakció, amelyek szintén hadban álltak. Mia Couto ebben az időszakban elsősorban újságíróként dolgozott a FRELIMO megbízásából, ám később (1983-ban) a *Páragyökér* címmel közreadott első kötetében több szövegével kiállt a marxista, elnyomó katonai-politikai rendszer ellen (pl. Háború felhajtás nélkül - *Guerra sem fragor*).

Az 1970-es években ott volt egy szinte újszülött ország, amelynek a puszta létfenntartás mellett utat kellett keresnie a komplex és sok szempontból bebetonozott világpolitikai színtéren. Ebben az identitáskeresésben egyszerre kellett hagyományhoz, a törzsi társadalmi berendezkedéshez nyúlnia és megfelelnie a modern, posztmodern politikai, közgazdasági kihívásoknak. Az irodalomnak kiemelt szerep jutott az identitás újrateremtésében. Ez különösen izgalmas egy olyan országban, ahol Mia Couto első verseinek megjelenésekor (1978-ban) a lakosság 73%-a írástudatlan volt (és ez komoly fejlődés volt az 1975-ben mért 95%-os analfabétizmushoz képest!). Mozambik lakossága etnikailag és nyelvileg is diverz (csak a lakosság 50 %-a beszéli a hivatalos portugál nyelvet, 29 millió ember, 43 különböző nyelv). Az irodalmi útkeresés során Mia Couto talán minden létező irodalmi műfajt végigzongorázott, írt mesét, novellát, intenzíven kutatta a törzsi mítoszokat, mégis regényíróként ért pályája csúcsára. Jelen válogatásban néhány korai identitás- és nyelvkereső versét adjuk közre.

A *Páragyökér* (ami a kötet címadó költeménye is egyben) invenciózus, többfedelű költemény, a tradíció és a jövőbe tekintő lehetőségek viszonyát nyers, egzisztens kérdésfelvetésekkel járja körül. Zavarba ejtő a személyesség és tárgyilagosság együttes jelenléte, egyetlen költeményen belül rengeteg történés zajlik: egyéni és közösségi, testköltészet, az Én és a Másik viszonya, a természet, a táj testisége, a jel, jelölt, jelentés folyamatos szétbomlása, egymásra találása. A sorvégi áthajlások, átsugárzások, a ritmusvariációk sajátos, mágikus nyelvezetet teremtenek.

MIA COUTO

Páragyökér

Már nem én vagyok én
az álmokra miket egykor
álmodtam más
ágyakban ébredtek fel

Azt a halált kívánom
amiben nem haltál meg
és azt a gyümölcsöt
ami nem kísértett
édes nedveivel
mert elvesztettem
sorsomba vetett
hitemet hagytam
hogy az önkivületből
fakadó vágy eluraljon
most érzem mindazt
amit mások
szenvedek attól
amitől ők nem szenvedtek
a távolban töltöm az éjjelt
azt az életet élve
amit elhagytak
ezerszer halasztott utazásokra
ajánlom fel a bennem
fakadó tengert

Időről időre
elhagyom magam
míg páragyökérzet
után kutatok
és ha hiányom feltűnik
azt a többi ember okozza
akik átalakultak
mintha ők volnának
a visszhang a tenyérben
a jelek háza is ők lennének
mintha az összes tárgyból

minden emberi lény
tekintete nézne felém

a versablakon át
kihajolva megkeresem
ködfelhőmet
hallgatom amint a csendbe
temetett tárgyak halkan
levegőt vesznek
kitalálom, mit is írjak
az írás kitalál engem
és minden elaltat
mert minden felkelti
a gyerekkor rejtett hangját

Túlzottan szeret engem
minden mire emlékszem
és én megadom magam
mintha a versekből frissen
születő test álmosító simításából
menekülnék önként
vállalt ítélet szerint

Az első szó

Szívedhez közelít
véred keringeni kezd
hogy enyém legyen
elérhetetlen gyümölcsöd
hogy megízleljem nedveid
hogy megpihenjek homlokodon
Arcodat a nyomtalan
föld felé fordítsam
felkészítsem méhedet
a jövendölt érkezésre
míg tested első szava meg nem
nedvesíti az ajkainkat

Lemeztelenített szó

A szárnytól a repülésig
megváltozunk
mint az édesség és a gyümölcs
egyesülünk
egy portestben
amit felemésztünk
így hát amikor
rád emlékezem
észrevétlen járom át
saját testem határát
vérem sajgó testedbe ömlik
Te vagy az eltakart fele
a szónak mit lemeztelenítettem

Önazonosság

Mássá kell lennem
hogy az én legyen énbennem

Én vagyok a szikla foka,
Én vagyok a szél ami megszaggatja

Én vagyok a virágpor méhek nélkül

Én vagyok a homok
bennem szaporodnak a fák

Ott vagyok ahol nem ismerem magam,
várom a múltam
a jövő reménnyel tölt el

A világ, amiben küzdök, megöl engem,
megszületek a világban, amiért küzdök

Érted

Érted
szedtem cseppekre az esőt
szabadítottam fel a földből az illatokat
érintettem meg a semmit
és mindez te miattad történt

Miattad alkottam meg az összes szót
és mindegyik hiányzott
mikor az öröklét ízét
próbáltam kifaragni

Érted hangot csiholtam
kezeimből hogy az idő
bimbóját fakasszam
temiattad fosztottam ki a világot
azt hittem minden rajtunk áll
ebben az édes tévedésben
hogy bár semmink sincs
minden a miénk
éjszaka nem aludtunk
melledre feküdtem
hogy magamra találjak
és mielőtt a sötét magát
derekunkra tekerte volna
egymás tekintetét tartottuk
egyazon élet
egyazon szerelmében létezve

Borbáth Péter fordításai

CSUDAY CSABA

Anunciada Fernández de Córdova versei elé

A hispán népeknél már-már hagyomány az irodalom és a diplomácia összekapcsolódása: nem ritka, hogy kiváló költőkre, írókra bízzák országuk nagyköveti szintű képviseletét. Elég a chilei Pablo Neruda, a kubai Alejo Carpentier a guatemalai Miguel Ángel Asturias, vagy a mexikói Octavio Paz példájára hivatkozni. A fogadó országok külön nyeresége ilyenkor, ha az illető diplomaták szemén keresztül pillanthatnak rá hazájuk sajátos kulturális, történelmi adottságaira. Nekünk, magyaroknak ilyen nyereségünk származott a már említett Neruda és Asturias nálunk tett látogatásából – még ha ők nem követi szolgálatban, hanem a magyar PEN meghívására jártak is itt. *Megkóstoltuk Magyarországot* című közösen írt kötetük (1969, Corvina) – benne például Neruda remek Tokaj-versével – jól példázza e különleges diplomácia értékes hozadékát.

Anunciada Fernández de Córdova 2018 és 2022 között szolgált Budapesten, Spanyolország nagykövetéként. Az ő esete azonban némiképp különbözik a fent említett Nobel-díjas nobilitásokétól: őt – tudomásom szerint legalábbis – nem előzte meg a költői hírnév, s így mintegy mellékesen, mondhatni inkognitóban tekintett ránk, a fővárosunkra, délszaki mivoltának különleges, szokatlan telünkre, történelmünk viharait őriző házainkra. S közben, kiküldötti státuszát mintegy metaforikusan, a távollét, az elszakítottság

magánéleti szemszögéből szemlélve, megkapó őszinteséggel szól a női lélek benső titkairól, a messzi tengervidék, vagy éppen az asszonyi lét olyan hétköznapi, elengedhetetlen kellékéről, amilyen egy retikül.

Diplomatacsaládból származik, édesapja csehszlovákiai szolgálata idején, 1979-ben már járt Magyarországon. Jogi, majd diplomáciai tanulmányok után, 1983-ban lépett diplomáciai pályára, 2009. március 6-án kapta első nagyköveti kinevezését: Spanyolország ljubljanai képviseletének vezetője lett. Megbízatása 2015-ig szólt, ekkor visszatért Spanyolországba, ahol Madrid város Kulturális és Idegenforgalmi Irodájának igazgatója lett. Itt 2018-ig dolgozott, amikor is visszahívták a külügyminisztériumba, hogy kinevezzék magyarországi nagykövetnek. Közvetlen, temperamentumos egyénisége, élénk kulturális érdeklődése rendkívül népszerűvé tették mindazok előtt, akikkel kapcsolatba került. Jellemző apróság például, hogy a spanyol nemzeti ünnepen egyszer lelkesen állt be példamutatónak a flamencót próbálgató táncolók közé. 1999 és 2010 között öt verseskötete jelent meg: *Media luna* (Félhold), *Las islas del tiempo* (Az idő szigetei), *De algo incierto* (Valami bizonytalanról), *La percepción inquietante* (Riasztó érzéklet), *El vuelo de los días* (A napok röpte).

ANUNCIADA FERNÁNDEZ DE CÓRDOVA

Budapest, immár az ősz

Budapest őszbe csavarodott,
és vannak napok, mikor az üresség inkább vonz,
mint hogy veled időzzem, amit te nem teszel, soha,
de, akaratlan, mégis szerelmünk mezsgyéire tévedek.
Álommá, a valótlan s a nemlétező
közt szálldosó álommá lettél,
makacsul hozzád kötő emlékeimben.

Te erőltetted rám hiányodat,
magamban éltetlek hát, én találllak ki:
megírlak, holott sosem ezt akartam.
A csend felrobbantotta
közepét a mindenségnek, ami voltunk,
s amit aláaknázott a kapcsolattalanság.

Az épp adódóba menekülök,
a napi, a heti tennivalókba,
találkozók, kötelezettségek
mellvértjét öltöm magamra, hogy ne gondoljak rád,
ne szóljak hozzád, ne meséljek, hogy tétlenül
várjam, míg minden porrá, érezhetetlenné válik.
Szerelemről már csak olvasok, mások verseiben.

Duna és köd

Ködös napokon a Duna meghatározhatatlan,
végtelen szürkeség. A semmi, a határtalan, az árnyék.
Mint egy forgatás különös díszletei,
az utcalámpák sárgálló, szürke fátyolban
a Margit hídon, és a rakparti fények
a vízen: bolondos, táncoló tüzek.

Budán át megyek haza. Délután négytől
már hideg éjszaka van, sűrű sötét honol,
árnyakat, emlékeket riaszt
a villamos zörömbölése.

Budapest szenvedést rejt
a csodás sugárutak, pompás épületek
élveteg *joie de vivre* függönyén túl.
A Duna, mely tekintélyt parancsolón, kitartón
írja s uralja történelmét,
most nyirkos párával fedte be a várost,
mely lélekkel itatja át,
és csúcsos palotákban, fényes lépcsőkben,
díszes homlokzatokban, szőnyegekben mutatkozik,
de elfeketült, titkok mocskolta házakban is,
lemoshatatlanul, mert aljas kegyetlenség
véste falukra bélyegét.
Budapest, ha éjszaka járod,
kétféle cégért idéz:
a tragédiákét, melyek ott rejlenek,
ott kiáltoznak a zsidónegyed utcáiban,
és fényfüzéres hídjait, vagy az Andrássy utat,
a zseniális magyar színpadképet,
a csili-vilit, a nyüzsgő tömeget,
és a kapualjakat, ahol télen koldusok fagynak halálra.

Járkálni itt a ködben:
mintha díszletbe lépnél s rádöbbennél,
ez az oly sok drámát megélt város
épp kettősségei révén képes e színjátékra,
- a lapályos Pest, a hegyes Buda -;

két hangon szól magáról,
egyik éles-magas, a másik bariton,
egyik az ott maradt cipőké a parton,
a vörös csillagos szovjet tankoké,
a másik a bajszos-mentés szobroké,
melyek hazafias tetteket idéznek,
filmforgatásokat, játék-platókat
történelmi freskókkal, mintha a magyaroknak
mindig „meg kellene játszani”, kicsodák.
A város utcáin tett hosszú séta után
már tudom, magyarnak lenni mennyire más.
E meggyőződés minden lépéssel erősebb,
és ez az, ezt szeretem igazán, ezt az érzést,
és ez az, ami arra késztet, lépjek, menjek tovább.

Tél

A hó váratlan, csendes ajándék,
ellentmondást nem tűrve emel ki,
teremt, tüntet el formákat.
Hószakadáskor
aki az utcára merészkedik,
lassan lép, hogy el ne csússzon,
és az autók is lassan, vigyázva közlekednek.
Ugyanez a lomhaság telepszik rám,
így láttatja természet mester,
mi múlandó benne, s mi az, mi megmarad,
így, sietség nélkül, „ha” nélkül, feltétlen, fenséggel.
Nincsen benne semmi talán, megtörténik.

A havon lépkedve nyomokat hagysz,
a világ irkalappá válik,
amire filmet írsz, fekete-fehéret.
Magadba nézni késztet,
játszik a dolgokkal, befedi, lekerekíti,
elrejti, megmásítja, megszépíti őket.
Valaki azt mondta, a hó fotogén.
Mellettem egy férfi, fehér kutyával,
a kutya szőre sárgállik a havon.
A város téli köpenybe bújt,
sötét, rövid napok telébe,
a szürkén szürke város ma hófehér.

Atlantiada

Akárha balkonra, kilépek az Óceán fölé,
hullámok taraján menekülök,
elborít a tenger harsogása,
maga felé ragad központom, magad felé ragadsz.
Mindig beléd botlom úton a végtelenbe
ha a versbe teszem át,
ami vagyok.
Zúg a passzát, s én téged idézlek,
hogy elkísérj, hogy lásd, hogy érezd
az Óceán nem szűnő zaját,
megosztanám veled,
hogy halljam, hallod-e.

Sötét az éjszaka, és nyög a tenger,
ahogy nyöszörgök én is, végsóhaja örök.
Ordít és sziklát hasít, a kín
tengeri gyöngye, mint mindent
tapintó, kíváncsi ujjaid,
buborékokra hull,
szétnyíló combok,
vizek illata,
sós tajték íze.
Nyaldos, ugrál,
mint ingó hullámokat,
folytonos hiányod kiborítja.

Mért is hívtalak?
Vagy, de talán nem is azért,
hogy léted tintába íródjék ma este,
s irkám felé forduljon a passzát.
Ne feledd, mondod, az Óceán
csak megfúló bizonyosságok tengere.
Miért is hívtalak?
A vizek zúgása úgyis idehoz, mintha te volnál,
mintha elsüllyedt Atlantiszom volnál.

A retikülöm

Retikülömet megviseli utazgatásom,
mint engem a hivatal, a napi munka,
és a titkaim, miket papírmunkám során
belepakolok olykor.
Hordja kacatjaim, kezem nyomot hagy
sötétedő hasának domborulatán,
megtette rajta magáét kapkodásom,
de bőre, miként az enyém is, kitart.
Zipzárja már nem tudja, ahogy én se, magamat
hányszor nyitottam, zártam,
s már a hangja sem a régi, a virgonc zizzenő,
most halkan, sóhajtva siklik,
ha egy ujjal zárom, nyitom.
Híven őrzi hétköznapjaim
apróságait, én vén kézitáska-társam.
Olyan velem, akár szokásaim,
nem bírál, nem szól, újjá avatja,
amit megtart, ha már belé teszem.
Már többször nyugdíjba küldtem volna,
de nem, nem ítéllek még pihenésre,
türelmes álcája viszontagságaimnak,
ha a használattól fényed megkopott is,
használatom tett ragyogóvá.

Csuday Csaba fordításai

URBÁN BÁLINT

A tenger és a táj – José Luís Peixoto legújabb verseskötete, az *Onde* kapcsán

A portugál kultúra és irodalmi hagyomány elsődleges közege a tenger, Portugália identitása pedig elválaszthatatlan a kontinensek között elterülő roppant víztömegtől, melyet évszázadokon át jártak karavelláikkal a luzitán felfedezők, kereskedők, kalandorok és gyarmatosítók, összekötve különböző, egymástól független és egymásról nem is tudó kulturális, nyelvi, antropológiai, gazdasági és társadalmi egységeket. Ennek köszönhetően Portugália nemcsak az első globális falut és az egyik leghosszabb ideig fennálló, kontinenseken átívelő gyarmatbirodalmat hívta életre, de tulajdonképpen az eurocentrikus modernitás és a Nyugat mint autentikus gazdasági központ kiemelkedéséhez is nagyban hozzájárult. A portugálok tengereken kibomló, dicsőséges történelmének emléket állító nemzeti eposzban, a *Lusiadák*ban, Luís de Camões egy olyan sajátos geopolitikai térként határozza meg Portugáliát, „hol a szárazföld a tengerbe mélyül", mely Hárs Ernő költői fordításában nem más, mint „egész Európa homloka", az eredeti szövegben egyenesen a kontinens feje (*cabeça*), azaz legnemesebb, gondolkodó és irányító része.

A tengeri mitológia és a rá alapozott nemzeti identitás összehasonlíthatatlan egyediségének eszmeisége a XVI. század és a *Lusiadák* óta meghatározó eleme Portugália önértésének és kulturális reprezentációinak. Példának okáért Pessoa heteroním figurája Álvaro de Campos a profetikus hangvételű *Ultimátum* végkicsengésében, több mint háromszáz évvel a nemzeti eposz megszületése után az alábbi kijelentéseket teszi ezzel kapcsolatban: „hátat fordítok Európának, karomat a magasba emelem, tekintetemet az Atlanti óceánra szegezem, és gondolatban üdvözlöm a végtelent" (Pál Ferenc fordítása). Saramago, a harmadik, világirodalmilag is elismert portugál szerző, *Ricardo Reis halálának éve* című regényét az idézett Camões-verssor posztmodern újraírásával zárja le („Itt, ahol a tenger véget ért és a föld vár"), egy másik könyvének, a *Kőtutaj*nak a cselekményében pedig az Ibériai-félsziget váratlanul leszakad a kontinensről és a nagy felfedezések történetét és útvonalát megidézve dél-nyugati irányba kezd el lebegni az Atlanti-óceánban.

A saját sorsát az óceánokon és a tengerentúli térségekben (*Ultramar*) beteljesítő portugál történelem és kultúra számára a szárazföld, a kontinentális territórium sokáig egyfajta másodlagos térként tételeződött, melynek jelentősége és kulturális reprezentációinak súlya eltörpült a tengerekkel és a távoli, izgató módon idegen és egzotikus gyarmati területekkel összehasonlítva. Ezt, az egészen a mai napig érvényes hierarchiát először talán a portugál romantika és a XIX. századi portugál próza alapműveként számon tartott *Utazás szülőföldemen* című regény bontotta meg. A nemzeti karaktersajátosságokat kihangsúlyozó romantika herderi logikáját követve a szerző, Almeida Garrett már magával a címmel is jelzi, hogy az utazás ezúttal nem a szokásos tengeri térben valósul meg, hanem a szárazföldön, a szerző és a narrátor évszázadokon át figyelmen kívül hagyott szülőföldjén. Az elbeszélő a szövegben több ízben is egyértelműsíti, hogy utazásának elsődleges célja a tengerek miatt méltatlanul figyelmen kívül hagyott szülőföld, a sajátos tájak és hagyományok megismerése és megismertetése az olvasóval. A narrátor utazása során így bejárja és feltérképezi a portugál vidéket, azt a sajátosan rurális világot, melyről a felfedezések és a tengerentúli gyarmatbirodalom bűvöletében élő nemzet tulajdonképpen megfeledkezett.

José Luís Peixoto 2022-ben megjelent, legújabb verseskötetét meglátásom szerint abba a Garrett által megnyitott irodalmi hagyománytérbe helyezi el, melynek fejlődését az Eça de Queirós-i, nemzetközileg sajnálatosan kevéssé ismert, mindazonáltal világ-

irodalmi színvonalú portugál realizmus – elsősorban az Észak-Portugáliában játszódó, beszédes című *Város és hegyvidék*, illetve az *Amaro atya bűne*, melynek kronotoposzát egy XIX. századi, jellegzetesen elmaradott, vidéki kisváros képezi –, majd a XX. század harmincas éveitől egészen a hetvenes évekig meghatározó, neorealista próza és költészet biztosította.

Az *Onde* – melynek többértelmű címe egyszerre fordítható helyhatározóként (ott), vonatkozó névmási határozószóként (ahol; ahová), valamint kérdőszóként (hol; hová) – egyszerre lép párbeszédbe a portugál vidéket tematizáló, különböző poétikákat és politikákat mozgató irodalmi hagyományokkal, a kortárs költészet horizontjával, valamint a szerző korábbi verseskötéteivel és regényeivel. João Miguel Henriques is felhívta a figyelmet arra egy nemrégiben megjelent, kétnyelvű (portugál-magyar) kortárs portugál költészeti antológia (*A hidak csendje/O silêncio das pontes – Kortárs portugál szerzők Budapest antológiája*. Typotex, Budapest, 2021.) előszavában, hogy az ezredforduló utáni költészeti termelés egyik meghatározó vonulata a tér kérdésének tematizálása és központba helyezése lett. Gonçalo M. Tavares, Luís Quintais, João Luís Barreto Guimarães, Sara F. Costa költészete egyre markánsabban és tudatosabban artikulálja a tér problematikáját. A közel félévszázados salazari diktatúrának véget vető, 1974-es szegfűs forradalom évében született José Luís Peixoto verseskötetei a 2002-es, beszédes című *A casa, a escuridão* (A ház, a sötétség) óta mintha mindig a tér kérdésköréhez kapcsolódnának, különböző irányokból közelítve meg azt. Míg az említett kötet egy beazonosítatlan, apokaliptikusan allegorikus teret jár be, addig a 2008-as *Gaveta dos papéis* (Jegyzetfiók) versei, melyek Gál Soma és Mohácsi Árpád fordításaiban magyarul is hozzáférhetőek, olyan megkérdőjelezhetetlenül referenciális városokba vezetik el az olvasót, mint San Francisco, Madrid, Helsinki vagy éppen Abidjan. Az ismételten csak jelentéses című, 2020-ban megjelentetett *Regresso a casa* (Hazatérés) az Odüsszeia *nosztosz* motívumát játékba léptetve az előző kötetben felvázolt globális terek közötti bolyongás után egyfajta visszatérést jelöl a magánszférába, a portugáliai otthon intim terébe. A nemzetközi kontextusban inkább prózaíróként számontartott szerző legutóbbi verseskötete, a kérdéses *Onde* a *Regresso a casa*-ban bekövetkező hazatérés utáni állapotból indul ki, és oldalain Peixoto a portugál vidék egy jellegzetes tájegységét, a Lisszabontól észak-keletre elhelyezkedő Ribatejo-t, valamint annak három történelmi települését, Abrantest, Sardoalt és Constânciát járja be.

Ahogy arra korábban már utaltam, a kötet párbeszédbe lép Almeida Garrett főművével és a portugál neorealista mozgalom irodalmával is, az elsődleges kapcsolódást pedig maga a kérdéses tájegység, Ribatejo képezi. Ez a tartomány jelenti a garretti műben végbemenő utazás célját és ugyanitt játszódik a neorealizmus alapszövegeként számontartott, a ribatejoi rizsföldeken dolgozó földművesek nyomorúságos életét bemutató Alves Redol regény, az *Os gaibéus* (Napszámosok). *Az utazás a szülőföldemen*nel azonban nemcsak a portugál vidék bemutatásának és feltérképezésének igénye teremt kapcsolatot. Meglátásom szerint kimutatható egy sajátos szövegpoétikai párhuzam is a két könyv között. Garrett regénye műfajilag nehezen kategorizálható szöveg. Egyszerre útirajz, történelmi regény, politikai esszé, szerelmes regény, illetve metanarratív reflexió a regényírás lehetőségeiről. Az önmagát a szerzővel azonosító narrátor folyamatosan kommunikál az olvasóval, felhívja a figyelmét bizonyos részletekre, gyakran egyenesen provokálja, tetemre hívja. Peixoto esetében ugyanúgy megfigyelhető a műfajhatárok ezen felforgató erejű megkérdőjelezése, a szöveg metareflexív (ön)tudatossága, valamint az olvasóval való kommunikáció előtérbe helyezése. Az *Onde* nehezen kategorizálható mű, olvasható aforizmagyűjteményként, útikönyvként, esszéfüzérként, verseskötetként, de akár autofikciós kisregényként is, tekintetbe véve egyrészről azt, hogy a szerző a környéken született és nőtt fel, másfelől pedig régóta fennálló érdeklődését az autofikció irányába. Peixoto nemcsak a tájon, a városokon és azok történelmén vezeti végig az olvasót, de olykor egyenesen tanácsokat, utasításokat is ad neki, mely az önsegítő könyvek világához közelíti a kötetet. A kéretlen közvetlenség és az olykor már a fellengzősség határát súroló szentenciózusság ellenére a nemzetközi szinten is elismert Peixoto kötete figyelemre méltó poétikai teljesítmény, mely újabb árnyalattal gazdagítja a kortárs portugál irodalom és a világirodalom palettáját.

JOSÉ LUÍS PEIXOTO

(A)hol

(részletek)

Fontes kilátó
ABRANTES

Beláthatatlan táj a tenyér. Ez a kiindulási pontunk. A tekintet egy apró elmozdulását követően pedig feltárul egy másik világ. Valami kiválik a testből, amit sajátunkénak gondoltunk. A tekintet tulajdonképpen szárnyalás, ami messzire repít minket. Ahogy nézzük a tájat, dombokká, vízgyűjtőkké, mezőkké alakulunk, amelyek istenekként pihennek a távolban, vagy épp itt vannak velünk, a hangunk mélyén.

A távolság egy kérdés. Ha belevetjük magunkat, mindig ott van a kockázat, hogy nem fogunk tudni visszatérni. Vajon továbbra is önmagunk vagyunk a távolságban? Nincs biztos válasz, csak feltevések. Mint egy beláthatatlan táj, talán sosem ér véget a testünk.

São Pedro domb
ABRANTES

Itt: az ittlét mélyreható tudata, annak a legmélyebb tudata, hogy képesek vagyunk rá. Megpróbáljuk minden érzékünkkel egyszerre megtapasztalni a világot, de ha kitüntetett figyelmet szentelünk egy bizonyos érzéknek, a többi érzék elveszti intenzitását. Hunyd most be a szemed, és csak arra figyelj, amit hallasz, amit érzel.

Nem próbálom meg leírni, mi vesz körül, elég, ha hallgatsz a saját érzékeidre.

Mit hallasz most? Milyen hőmérsékletű ez a pillanat?

Válaszold meg ezeket a kérdéseket.

Lélegezz mélyet. Csukott szemmel írd le nekem, mi vesz körül.

A közeli és a távoli zajokat. Érezd ki a bőrödet érintő levegő sűrűségéből hány óra van éppen. Érezd a testedet megtartó föld erejét. Ne nyisd még ki a szemed. Figyelj meg mindent, amit csak el tudsz képzelni a hozzád érkező jelekből.

Vajon mi lehet az egyes hangok forrása?

Min kelnek át, amíg elérnek hozzád?

Válaszold meg ezeket a kérdéseket.

Ez egy jó alkalom arra, hogy átérezd azt, ami körülvesz, és amit általában figyelmen kívül hagysz.

Ez a hely csak itt és most létezik.

Még mindig csukott szemmel figyeld meg, hogy alakul át az, amit tudsz, abban, amit érzel. Nincs több kérdésem és kérésem. De mielőtt átadom magam a kövek királyi csendjének, hogy ne legyen közöttünk semmiféle őszintétlenség, csak annyit akarok mondani: tudom, hogy nem csuktad be a szemed. Különben hogyan olvasnád ezeket a szavakat?

Santo António hegy

ABRANTES

A város elterül a tájban, engedelmeskedik a domborzat szeszélyeinek, hiszen nincs más támasza. Menj fel a kilátóba, és figyeld meg a város bizonytalan határait, a helyeket ahol elvegyül a természettel. Egy ilyen kiterjedésű horizont arányosan nagy jelentőségű tanulságok levonását teszi lehetővé. A város végülis nem a természet ellenében létezik.

Most emeld fel a fejed, nézz a magasba. Az ég végtelen, nem gondolod? Ha felhős, ha tiszta, határtalanul haladhat előre tekintetünk a távolban. Képzeld el: az út nem erre, vagy arra vezet, hanem egyszerűen csak arra, amerre akarod. És most merre megyünk akkor? Hasonlóképpen ahhoz, hogy értelmünkkel képtelenek vagyunk teljesen felfogni ezt a szabadságot, néhány madár ott a magasban Abrantest nézi és látja az utcákat, de nem érti őket. Annak a szemszögéből, aki repül az utcák csak keszekusza vonalak.

Viszont az emberek, akik ezekben az utcákban élnek vagy éltek, sosem tévesztenék őket össze más utcákkal. Járjanak be akárhány utcát életük során, tudják, hogy nincs még egy ugyanolyan utca a világban, amit életüknek adott szakaszán megismertek.

Innen, egy lenti utcából, egy magas házakkal szegélyezett szűk utcából vagy a TV-torony tetejéről a város ugyanaz. Történelem és természet, ezek képezik a város és a városlakók, az abrantesiek anyagát.

Santa Clara templom – Alcaravela
SARDOAL

Ezt a templomot egy másik templom helyére építették. Ott áll, ahol korábban egy másik templom állt. A grammatika törvényei felülkerekednek a fizika törvényein. A XVI. században épített, egykori templom még mindig itt van velünk, hiszen épp róla beszélünk, körülötte forognak gondolataink. Hogyan beszélhetnénk arról, ami nem létezik? Beszélni valamiről és elgondolni valamit a tárgy létezésének legalapvetőbb formái. Az 1924-ben felszentelt, új templom itt áll, ezt senki sem vonja kétségbe.

Alcaravela egyre fiatalabb, folyamatosan fiatalodik. Ma fiatalabb, mint tegnap volt. Ma itt van. Tegnap is itt volt, de már elkezdett távolodni és holnapra még távolabbra kerül. Új régi, régi új. Minden egyes nap egy új Alcaravela épül az előző napi Alcaravelára. És minden egymásra rakódott Alcaravela egyszerre létezik, egy időben. Az alcaravelaiak pedig összefutnak egymással az utcán és magukkal viszik az elmúlt napoknak a képeit, később felidézik őket magukban és olykor még beszélnek is róluk.

A holnap fiatalabb lesz a mánál, de mi erről a pillanatról fogunk beszélni, erre a pillanatra fogunk gondolni. Ez ugyanolyan biztos, mint az, hogy itt leszünk az elkövetkező augusztus közepi vásárnapon. Az egyik templomból a másikba áthelyezett Szent Klára kép is itt lesz. Tekintete ugyanúgy szegeződik majd ránk, ahogy a múltban korábbi énjeinkre szegeződött. És ahogy meglátja ezt a napot, meglátja majd az összes többit is.

Mária királynő paratölgye
SARDOAL

Ezek a szavak a fához tartoznak. A mondatok ágak, a betűk levelek. A mondatokat tagoló írásjelek, vesszők, szünetek, megakadások és a hosszabbra nyúló csendpillanatok univerzuma az ágak átláthatatlan szerkezetéhez hasonlítható. Minden egyes mondat megfelel egy ágnak, így ez a betűkből álló szövevényes képződmény olyan, mint a lombkorona. A betűknek, bár a formája különböző, a mérete nagyjából megegyezik, ugyanúgy, mint a levelek esetében. Elidőzhetünk minden egyes betűnél, örömünket lelhetjük bennük, hasonlóképpen, ahogy közelről szemügyre vesszük a leveleket és számba veszünk minden apró részletet.

Ezek a szavak a fa árnyékai is egyúttal. Az, aki itt van, és közel a törzséhez azon a földön lépdel, amely otthont ad a mélyben futó gyökereknek, beállhat az árnyékába és érezheti a hűvösebb levegőt, a napfényes napok kegyelmét. Az, akinek csak ezek a szavak jutnak, és ki tudja, milyen messzire van most innen, képzelje el a tölgyet, amiből ezek a szavak erednek, és képzelje el a mozgását. Az árnyékhoz hasonlóan a szavak is a fából származnak, a fából terjednek ki, ennélfogva ugyanúgy függnek a fa életkorától, mint ettől a meghatározott helytől. Ha ez egy másik fa lenne, a szavak is mások lennének, mi is mások lennénk és maga a világ is más lenne. Ez a fa egy világ közepét jelenti, és ezek a szavak ezt bizonyítják.

A Tejo és a Zêzere folyó találkozása

CONSTÂNCIA

Két folyó elkeveredik egymással, úgy, ahogy két fénycsóva és két árnyék elkeveredik, ahogy egy név elkeveredik egy másik névvel, egy pillanat egy másik pillanattal, egy tekintet egy másik tekintettel, ahogy valakinek a tekintete keresztezi egy másik ember tekintetét, és egy idő után mindketten ugyanabba az irányba néznek. Két folyó, egy folyó, ahogy a gondolat, elkeveredik egy másik gondolattal egy fejben vagy két különböző fejben, ahogy ezek a szavak, amiket most leírok vagy leírtam, és most a te olvasatodban, a te értelmezésedben léteznek, abban a jelentésben, amit te adsz nekik. Két folyó elkeveredik egymással, ki tudja szétválasztani őket?

Senki. Ebben a világban erő sem, tudás sem képes szétválasztani két egyesülni kívánó vízcseppet. Innentől a Tejo és a Zêzere elválaszthatatlanok, függetlenül attól, hogy milyen névvel illetik őket. Többszörösek voltak, de most már csak egyes számban léteznek. Constância földje tette lehetővé ennek a vágynak a teljesülését. Már régóta egymás felé tartottak. A két áramlat végre egyesült. Most már csak egy.

Két folyó, egy folyó, mint egy emlék, ami elkeveredik egy másik emlékkel, és attól a pillanattól kezdve egyívásúak, egybe tartoznak, együtt őrzik ugyanazt a mély igazságot, együtt hordozzák ugyanazt az életet.

Urbán Bálint fordításai

CSŐSZ GERGŐ

Alkalmazott jelenlét, elmulasztott valóság

Gerhard Falkner 1951-ben született Schwabachban, Németországban, jelenleg Weigendorfban és Berlinben él. Költő, drámaíró, esszéista, műfordító. Első kötete, a *so beginnen am Körper die tage* (*így kezdődnek a test mentén a napok)* 1981-ben jelent meg, az utolsó pedig 2019-ben, *Schorfheide* címmel. Számos irodalmi elismerés birtokosa, 2009-ben a rangos Peter-Huchel díjat is elnyerte. Világköltő, élt és alkotott az Egyesült Királyságban, Hollandiában, Olaszországban, Mexikóban és az Egyesült Államokban is, valamint a magyar irodalommal is szoros viszonyt ápol, fordította Kemény István verseit, Kalász Orsolyával együtt szerkesztették a „Budapester Szenen" (*Budapesti Szcénák*) című, kortárs, magyar lírát német nyelven bemutató antológiát 1999-ben, illetve dolgozott együtt Térey Jánossal is, aki több munkáját is fordította.

Lírájában szépségittas érzékiség keveredik a posztmodern meghasonlottsággal. A költészet pozícióját kutatja egy posztindusztriális társadalomban, a kint és bent folyton elmosódó határait, melyeken a modern lét zavaró frekvenciái özönlenek át, filozófiai és popkulturális utalások, világpolitikai történések, liturgikus szólamok formájában. „*Nichts darf vor dem Gedicht sicher sein*" avagy semmi sem lehet biztonságban a versek elől..

Amikor először bukkantam a verseire – Falknerről addig semmit sem tudva –, költészetének frissessége, sokszínűsége, valamint

a megszólaltatott hangok különbözősége nyűgözött le. Megtalálhatóak nála a klasszikusabb, romantikus hangvételű, rímes versek, illetve egész kötetes hosszúversek (ld. „Gegensprechstadt” itt *Visszaszólváros*) ugyanúgy, mint képversek, illetve a klasszikus formaköltészet is, melyhez nem fél akár ironikusan is hozzányúlni, akárcsak a későbbiekben bemutatott *szonett* c. versben, melyről – a spoilerezést elkerülendő – most nem is írnék többet.

Romantika, érzelmek, idill és világfájdalom, szagos beton és tengeri só ígérete, jól kivehető és burkolt én-keresés, küldetés-definíciók keverednek, váltogatják egymást műveiben. „*Ohne Poesie ist der Traum vom eigenen* Körper *rasch ausgeträumt*”, írja, azaz költészet nélkül az álom egy saját testről hamar véget ér.

Verseinek értelmezése az intertextualitás, az utalás-gazdag szövegek, és a makronomizmus miatt gyakran háttérinformációkat, illetve más idegen nyelvek ismeretét igényli. A *Visszaszólváros* egy modern, egészkötetes Berlin-eposz, melyben nemcsak kulturális- és történelmi utalások, de konkrét fővárosi helyszínek (mint például a Zeughaus és a Kupfergraben) is keverednek a spagetti westernnel és a 90-es évekbeli slágerek áthallásaival, akár egy elromlott kaputelefon, vagy egymásba mosódó rádióhullámok kakofónikus szépsége.

Erre ráerősít a könyvhöz tartozó CD is, amin a költő felolvasását David Moss kísérleti jazz alkotásai teszik még teljesebbé, illetve az interneten fellelhető más, hasonló szellemiségben, a költővel közösen készült zenei performansz is.

Ez volt az az adalék, ami eldöntötte, hogy megpróbálkozom Falkner fordításával. Szimpatikus volt ez a látszólagos zabolátlanság, és erősen nosztalgikus húrokat pendített meg bennem, melyek rezgései basszusgitáron át, különböző torzítókon, többtízkilós analóg stúdiókütyükön keresztül vezetve idézték fel bennem saját szubirodalmi kísérleteimet pár évvel ezelőttről, mikor még zajzenész társammal tettük, ha nem is lakhatatlanná, de minimum közveszélyes övezetté az étert, a mit sem sejtő rádióhallgatók számára. (Ezzel persze a legkevésbé sem akarva egyenlőségjelet tenni a kettő művészeti értéke közé, pusztán a hangzó költészet iránti lelkesedésemet alátámasztva.)

A feladat tehát adva volt, bár az már messziről látszott, hogy nem lesz egyszerű dolgom, elég csak az utalások átültetési nehéz-

ségeire gondolnunk. Melyik a helyes út: idegenítés, adaptálás, esetleg valahol a kettő között? Megőrizni az eredeti helyszínek neveit, vagy esetleg lefordítani őket, melyikkel veszít, vagy nyer többet a fordítások olvasója? Számít-e egyáltalán az a metaforikus cselekménysor, ami mintha beindulna, ha azt olvassuk, *arzenáltól a rézárokig* (a korábban már említett Zeughaus és Kupfergraben), vagy az már a dolgok túl-, illetve félreértelmezése lenne? Kihagyhatóak-e a konkrét berlini utalások egy olyan versrészlet fordításából, ahol a komplett mű a német fővárosban játszódik, arról szól, ám a kiragadott részlet önmagában értelmezhető lenne nélkülük is? Mi a jobb, egy torzított valóság, vagy egy elmulasztott?

Utólag végigtekintve a kiválasztott verseken, úgy tűnik, közel sem sikerült gereblye módjára (lásd *a barázdák*) átkarolnom Gerhard Falkner költészetét, inkább csak beletúrni egy ezerszínű, puhán zizgő-mozgó életműbe.

GERHARD FALKNER

messzeség

szobánkon át vitorlás szelel
nem én vagyok az, nem is te leszel
csak a távolság van tőlünk
aminek nekiered
vajon ki lehet, ha nem mi vagyunk
aki vitorlát bont ott
fénysugárnak árbocán
porszemek tömegét
szétverve ijesztőn

a barázdák

néha eszköze leszek a
teljes csendnek, hogy megtörhesse magát
például egy ordítással, élesen
összeszedve, mi a kitörés előtt
volt, gereblye, amely siklik az űrben
és barázdákat húz, és hogy ez a csend
engem csepegő bodzavirágával
bágyadt űrkörbehajóssá és barázdaka
landorrá tesz, kinek ordítása tény
leg a csendről szól

szonett

a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál

a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál

a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál

a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál
a test, a szerelem, az ész, a halál

hal

aki lát engem
ahogy halakkal
dobálózom
milyen erős
csattogó mozdulatokkal
korbácsolják a levegőt
aki látja
ahogy e halak
minden villanásukat
beleadják
röptükbe
ahogy a kopoltyúk
szörnyekkel
hadakoznak látszólag
szavakhoz hasonlókkal
azt gondolja majd:
na, megint egy alak
aki halakkal dobálózik
azért, mert kicsi, egyedül van,
magányos, kegyetlen és bolond!

Visszaszólváros
(részlet)

amikor Clint Eastwoodot megkérdezték
hogyan készíti a filmjeit
állítólag ezt válaszolta:
belovagolok a városba
a többi már megy magától
ennél a versnél sincs ez másként
lovagolni, lovagolni, lovagolni
át éjen, át nappalon
Zeughaustól Kupfergrabenig
a forró magtól
mi bennem van
a kapillárisokig
mindegy, ha az értelemre tör az ész
fáradhatatlanul előre
kick your ass
and your mind will follow

hullámtörés

kint a kék éjszaka hát
a tengerhez nélkülem ment
engem a sötétbe mosott
vágy bennem már semmi nem kelt
mert végre ébren a szád
hangja mellettem battyogott
gyöngén dúlta a szobát
sok csak halkan mondott dolog
kint a tenger zúgott egyre
mi feküdtünk a távolok
hangjaival feltekerve

sajnálom

sajnálom
de nők nem fordultak elő az álmaimban
csak üres ablakok, üres üvegek
fák, mikről az éj úgy lógott,
akár egy puffadás
különös volt, ahogy az ajkak
hasasodtak, fájdalom és
elvárás egymásba csimpaszkodtak
hideg, fehér tányérokkal volt terítve
melyekből megbánás nőtt
akár a bab
a levegő megemelkedett
az átkeléshez
mögötte semmi sem maradt
csak ez a
porig égett
képáradat

Csősz Gergő fordításai

KIS ORSOLYA

Vera Palazkova

Vera Palazkova énekesnő, színésznő és Oroszország egyik legelismertebb kortárs költője. Cikkeket írt a *Book Review Magazinnak*, a *Bill*, a *Spark-Spark* és a *Shik-Magazin* folyóiratoknak, illetve videoklipekben és színdarabokban is szerepelt, miközben főállásban a moszkvai Art4.ru Kortárs Művészeti Múzeumban dolgozott. Verseivel eredetileg slam poetry versenyeken lépett fel, amelyek sok rajongót szereztek neki.

2008-ban jelent meg első, *Nepománia* című versgyűjteménye, amelyet hamarosan követett második kötete, a *Fotoszintézis*. A kritikusok eleinte azt kifogásolták, hogy versei nem követik a hagyományos szerkezeteket, Vera művészete önálló gondolkodásmódjával és megoldásaival szerepet játszott abban, hogy egy új hanggal rendelkező fiatal generáció léphessen elő: versnyelve vad, erős, de egyben sebezhető is, bensőséges, intim hangvételű megfigyeléseit tárja elénk. Verseinek szereplői gyakran fájdalmat, igazságtalanságot és csalódást élnek át. Palazkova többek közt az „üresség kultuszának" kérdését feszegeti, az emberek hajlamát arra, hogy a béke hosszú időszakaiban elmerüljenek a semmittevésben, csillogásban és túlzásokban. A költőnő gyakran hangsúlyozza azt a nem mindennapi nézetét is, hogy az írott szöveg maga unalmas, csak egy vizuális vagy hangzó réteggel kiegészítve érthető meg művészete: „A költészet közvetlenebb lesz, ha felelősséget kell vállalni a saját szavainkért".

Vera Palazkova versblogja, amelynek 2010-ben már 16 000 regisztrált olvasója volt, megkapta a Neformat-díjat, illetve verseköteteiért a Rimma Kazakova díjjal jutalmazták. Nagyon személyes megközelítést tesz lehetővé olvasói számára önmagához és költészetéhez: a szovjet underground irodalom hagyományában, az úgynevezett szamizdat irodalom jegyében otthonában költészeti összejöveteleket rendez.

Vera Palazkova Moszkvában élt és dolgozott, egészen 2022 márciusáig, azóta az Európai Unió valamelyik országában él, pontos lakóhelye ismeretlen.

VERA PALAZKOVA

Bevezető helyett

hatalmas város belefárad az ember szeme
a bányáktól a galériákig mindenre füst telepedett
és mi valahol
a legmélyén ülünk oljával és szívjuk befelé a
szén-dioxidot.
van, ami kötelez.
itt egy szunyókáló kutya, öreg és gazdátlan,
apró napsugarak egy szalmaszálban,
keserű szél fúj, a semmiből születő
ezek a dolgok, amelyek általában
fordulatként szolgálnak a titkos belső
kulcsokhoz.
és míg olja kamerával sétált át a kerteken,
addig én egy forró szócskát kerestem.
ami pedig elkészül, az oxigénné lesz.
boldog apróságok gyárai vagyunk.
lélegző kompozíciókként a távolban maradunk,
amikor egy fiú egy pókot a talapzat mögé tesz,
és a nagymamák a kenyérért indulnak „menjetek!”
hangos rubel-számolás
ez mind fekete-fehér fotoszintézis.
és olyan könnyűek vagyunk
a földnek.

Dicséret a kétségbeesetteknek

Dicséret a kétségbeesettnek. Ha nem mi lettünk volna
Akkor ki dolgozna itt, ezzel szemben.
Míg az élők kerülik a sötétséget
Küzdenek szenvedélytől fuldokolva,
Szülj újabbakat és kérj kölcsön,
Komor városi hatóságok vagyunk.
A tél kedvenc helytartói.

Dicséret a kétségbeesésnek. Megvan benne a gén
És apáról fiúra száll tovább.
Nem számít, hogyan próbáltak oltást bevezetni...
Vagy nitroglicerint, vagy hexogént.
A kórházak mintákat gyűjtenek
És aki egészséges és dicséri az orvostudományt
Látogató.
Aki meghal, az őslakos.

Dicséret az elhunytnak. Jó utat.
Hengerek berakodása a pultra
A hajón nem menne a fenékre,
Az óceánnak gyenge a gerince.
Egyedülállók nem tartózkodhatnak a bárkában,
És tízkor meglátogatjuk egymást
Gyere a tortával.
Senki sem fog megmenteni minket.

Dicséret az anyaországnak. Mi lenne nélküle
Tudtunk a drogokról és a borokról
A hidegről, utakról, kerubokról,
Szülőkről és nyersanyagárakról.
Kétségbeesés, te sebezhetetlenség gyümölcse.
Mi vagyunk a te bátor hadsereged.

Egyedülálló anya hegedűművésznek neveli a lányát...

Egyedülálló anya hegedűművésznek neveli lányát
Udvariasnak, iskolázatlannak.
– Itt van neked egy új blúz, ne koszold össze.
– Itt egy új kézitáska, erős fogantyúval.

Az egyedülálló lányból alkoholista lesz
Udvarias néni, kifakult burok,
Elgörbült fekete gyufa, veseproblémák.
Anya megöregszik, és bármivel eteted,
csak mellékhatása lesz.

Isten dajkál, nem szán senkinek,
Nem akarja megosztani mással a lányait.
Ha az oszlop „apa”, akkor kötőjelet teszünk,
A gyűrűsujj pedig gyűrű nélküli.
Mert te, Atyám, legjobban minket szeretsz,
De valahogy ettől soha nem lett könnyebb.

Cseppenként, szavanként, cukorkánként

Cseppenként, szavanként, cukorkánként
A levegőből, a rádióból,
Számozva, mint a lottó-gömbök,
Kigurulnak, szembe jönnek
És elérik a világ többi részét
Hogy valamit ne úgy csináljanak

A verseim. Mint egy lánc vagy egy gerinc
Mint borotvált fiúk három sorban,
A felvonulási tér mentén, vészhelyzetben
A kezem által elrendezve.
Állj és lélegezz csendben. És mindig
Véletlenül nyer valaki.
Valaki más.

Egy fél üveg rum, kettő puska...

Egy fél üveg rum, kettő puska
Egy táskányi váltóruha – indulás, papuska!
A mi nyarunk ilyen...
Nekünk semmi se szent!

Nem! Ellenzem a huliganizmust és a fegyvert
Csak fegyverrel a szavaimban úgy látszik jobban figyel rám az ember.
25 éves vagyok. A nevem Fox, a gengszter
Egyszerű dolgokat magyarázok most el...

Például ez az enyém. És az enyém ez is. És ez.
A hangom magabiztosabb, érettebb lesz.
És olyan szép a mi nyarunk.
Talán itt fogunk élni benne, ha meghalunk.

Nem város, hanem alamizsna

Mit meséljek neked? Ez nem város, hanem alamizsna.
Mindenki vonszolja magát, pattog és grimaszol.
Reggelente veszekszik, hetente leissza magát,
Kölcsönt vesz fel áramra, internetre, kommunikációra.
Az irántad érzett gyengédségem külön él tőled,
És nem hiszem, hogy be kellene mutatnom neked.

A lányokból elpárolog az arrogancia és az ostobaság,
A jóllakottság és a bűntudat érzése marad.
A fiúk isznak, verekednek, és osztoznak a nyereségen
És mind kisfiúk voltak, feltalálók, hazugok;
A szívem dönti el, hol éljen, és a választ
Mint mindig, nem a hazája javára.

Kaptam egy optikai eszköz-modellt,
Amit beültetsz a pupillába – és látod, mi vár rád.
Egy fiatal, felkapott csaló lelke vagyok
Aki meztelenül jön a bíróságra, lyukas mellkassal,
– Nem, ne csináld még egyszer, Uram, Uram.
Isten ad neki egy másik testet – azt mondja, öltözz fel,
Fogd a taknyodat és menj.

Huszonnegyedik vers Dzéről

Ne hagyd el az ajkaimat.
A térképemet, radarjaimat és bárpultjaimat.
Ez a világ mit sem ér nélküled.
Szürke marad, mozdulatlan, üres.

Ne hagyd el a soraimat.
Nélküled ez a hang várt, nem tudott elindulni.
Te vagy az egyetlen főnöke.
Vezesd őt, igazságosan és szigorúan.

Ne röpülj ki a kezemből, te, a férgek királya.
Őshonos, az ingről felismerhető.
A török véredtől
A grúz szemöldöködtől
A mosolyodtól, amelyben ott a zene és a Broadway
Még mindig tehetetlen és libabőrös lesz az ember

Ne hagyd el a horizontot, Tim, hanem gyere, vezess
Irányadó csillagkép, nehezen elnyert jutalom,
Egyedül te vagy képes boldoggá tenni szóval kérlek, örvendeztess meg
Nevetésed lángjával a mellkasodban
És ne menj el.
Ne térj le a síneimről, sem ebben, sem a hegyi világban.
Ezer az enyém és a tied gyönyörű huszonnégy.
És kettő az egyben-halhatatlanság áll előttünk.

Ez a lecserélhetők világa

Ez a lecserélhetők világa; mi lehet viccesebb, mint a
tiltakozásod.
Tanuld meg magadat alsóbbrendű lényként kezelni,
ha nem küldesz SMS-t, akkor közzéteszik valaki másét.
Ha nem hívod vissza, talál mást.

Ez egy homogén világ: nincsenek benne kiválasztottak – és
Feleslegesek sem.
Nem kell megvédened a jogaidat, az ajkadat benedvesítened.
Nem fogod meggyőzni – de még csak fel sem fogod őket
bosszantani.
Valahogy megvoltak nélküled.

Az önkizárólagosság mítosza
Az idegek összetett tevékenysége miatt merült fel.
Jó atyám, azonnal csinálj belőlem riksát
Vagy azt, aki hamutartót cserél

Kérem, hagyják el a kocsikat

Anyámnak

Mindig hazahoz az üzleti utakról
Valami butaságot: Egy mágnest
Felirattal, egy adag cukrot,
Egy nevetséges szállodai szappant,
Egy furcsa színű bankjegyet
Egy matricát egy doboz helyi cigarettáról.

A nő megköszöni, nevet.
Ő is adna valamit –
Egy elszakadt gombot, egy tűzőgépet,
Közüzemi számlát,
Lejárt karbantartási jegyet,
Fogtömést, egycsíkos tesztet,
Százhuszonötödik egycsíkos tesztet –
De ez nem annyira aranyos.
És más nem maradt.

Nincs mit mondanom, drága.
Miért nem mesélsz inkább te nekem.

Jó heter, gonosz hom

A jó heter, a gonosz hom.
Megmentették egymást.

Szombatonként, a heter a homot
Finom pitével eteti.

A hom a heterre
Retrográdként és ellenségként tekint.

A monogám egy sztereogám.
Gyakran szed gámot.

A monogám a sztereogámot
Csütörtökönként pofán veri.

A monogámnak ő pedig
Gyengéden simogatja a szarvát…

Kis Orsolya fordításai

POLGÁR ANIKÓ

Harri Hertell

Fotó: Compic / Kimmo Brandt

1985-ben született, Helsinkiben élő költő, spoken word előadóművész, DJ. Hét felnőtteknek írt verseskötetet adott ki és egy gyerekverskötet *Absurdit aakkoset* (Abszurd ábécé) címmel. Legutóbbi verseskötete *Tiedän sen olevan rakkautta* (Tudom hogy ez a szeretet) címmel jelent meg 2022-ben. Fő témakörei a szülői lét és a nyugati ember környezethez való viszonya. Hertell költészeti rendezvények gyakori szereplője és szervezője. Négy spoken word-lemezt is kiadott, elméletíróként a slam poetry-vel foglalkozik.

HARRI HERTELL

Soha nem felejtem el azt a reggelt

Soha nem felejtem el azt a reggelt
mikor első gyerekünk megszületett
mert az az idő az a kilenc hónap
az a nap
az az éjszaka
az a reggel
mialatt első gyerekünk igyekezett világra jönni
mintha engem is újjá szült volna
gyerekből szülővé
veszteség nélkül
csak a mindent elsöprő szeretetáradatot éreztem
melybe kis szégyen vagy legalábbis zavar vegyült
mikor belegondoltam hogy eddig a születésnapomon
    mindig magamat
ünnepeltem nem pedig anyámat aki megszült
és még utána is kényeztetett
így hát ma
a születésnapomon
a születés csodáját ünnepelem
benne magamat is
anyámat ünnepelem
és mindenkit
aki újat hoz a világra
miközben csodával határos módon
szeretni is képes
vállalva ennek minden kockázatát.

Nézem a házat amit rajzoltál

Nézem a házat amit rajzoltál
és hirtelen megint olyan könnyű lesz minden
erőre kapok tőle jobban mint bármitől
ami felvillanyozhat anélkül hogy egy hullámhosszon
lennénk
nem felejtem el többé
azt a házat
azt a színkavalkádot
azokat a vékony és vastag vonalakat
melyek arra kanyarodnak amerre te akarod
ha a fény felé tartjuk
csillámpor csillan a homlokzatán
mikor színezted
nyilván volt benned egy kis bizonytalanság
szembe mertél nézni azzal a lehetőséggel
hogy a rajz talán félresikerülhet
de azt hiszem valahol legbelül tudod
hogy én minden művedet csodálom
csodálom hogy a világon vagy
és nem félek megmondani ezt neked
emlékszem hogy dobtak ki iskoláskoromban
első nap az osztályból
mert olyan öntörvényű voltam
én is a magam feje szerint színeztem ki a képet
nem voltam hajlandó követni az utasításokat
még mindig az erdőkben és a mezőkön éltem
ahogy kiskoromban
a nyári szünet után az oviban
természetesebbnek tartottam hogy inkább a tölgyfák
mögött
az udvaron pisiljek minthogy bemenjek vécére
később sem színeztem ki a képeket
a tanítónk elképzeléseinek megfelelően
ő már akkor is szinte múmiának látszott
szürke
sápadt
félelmetes
vallásos buzgalmú tanárnak

akivel nem tudtam egy hullámhosszra kerülni
aki persze minden tőle telhetőt megtett
de egy idő után nem bírta tovább
és feladta
emlékszem mennyire szégyenkezett a bátyám
mikor a folyosón sétálgattam óra közben
nézegettem a fogasokat
a kitömött állatokat
ugyanazokat a héjákat
amelyek kiskoromban mindig szabadon röpködtek a
    mezők fölött
az ő osztályuk a miénkkel szemben volt
s mikor nyitva volt az ajtó
láthatta az egész osztálya
hogy engem kiküldtek a folyosóra
a saját hibámból
de mégsem miattam
és most mikor nézem a házat amit rajzoltál
aminek rózsaszín szárnyai vannak
tudom hogy megkapod apádtól az ösztönzést
vagy legalábbis az idejének azt a nagyobb részét
amit megérdemelsz
amit mindenki megérdemel
azt a tiszteletet és csodálatot
ami olyanná tesz téged
amit még senki nem tud elképzelni
az lehetsz mindig
aki lenni akarsz
és a tetődet már most meg tudod erősíteni
olyan természetesen
hogy nem esik be az eső akármekkora lesz is a vihar
látom a házadnak arca is van
árnyéka
nyugalom is van benne és félelem
ez mind hozzá tartozik
a mi házunkban semmitől sem kell tartani
még ha zűrzavar is lenne
valaki befestené a falakat
tojáscsészék törnének
hiszen mindig veled akarok lenni abban a házban
vagy legalábbis szeretnék betérni néha-néha
amikor neked is megfelel

és gyere utána te is
amikor talán majd olvasni fogod ezt
és remélhetőleg nem fogod kellemetlenül érezni magad
mert szeretném ha tudnád
hogy mindig megpróbáltam veled együtt felépíteni
még ha nem is mindig sikerül
tanulhatunk együtt
egymástól
nézni hogy fel tudunk emelkedni
minden fölé ami megpróbál minket lehúzni
megakadályozni hogy a ház felrepüljön
nem jön már más lehetőség
csak ez az egyetlen
gyerekkor
fiatalkor
felnőttkor
öregkor
és én még a nyugdíj küszöbén is
meg szeretném őrizni nyitottságomat
biztonságban önmagammal
ez veled könnyebb
mert erőre kapok tőled
még ha ez nem is elvárás veled szemben
próbára teheted az idegeimet
mégis fellelkesítesz
hogy hogyan azt magam sem értem rendesen
de tudom hogy ez a szeretet
s ezért nap mint nap
hálás is vagyok

Jó lenne megérteni a paradicsomokat

Jó lenne megérteni a paradicsomokat
nézni ahogy cseperednek
a fürdőszoba padlóján lesznek előbb
palántákká melyek felkerülnek az ablakpárkányra
aztán kijutnak végre
hogy elérjék a legideálisabb magasságot
hogy virágozzanak
hogy pici piros
az étkezőasztalunkra való csemegéket teremjenek
hogy megérthessem
hogy a gyerekeim is megérthessék
minden egyes étel amit megeszünk
mennyi gondoskodást
mennyi odaadást
mennyi türelmet igényel.

Ha a képek már nem tudnak beszélni

Ha a képek már nem tudnak beszélni
szavak nélkül történetet szőni
és a beszédben sincsenek már képek
melyek mellett elnémulunk
akkor a világban sincsenek már emberek
akik beszélgetni akarnak veled
akik hallgatni mernek
még akkor is, ha más a véleményük
egy egészséges társadalomban
mindig van helye a kiáltásnak
a kiszolgáltatottságnak
de nincs a gyűlöletből fakadó tetteknek
csak az odavezető okok megértésének
annak hogy kiállunk értékeink mellett
még ha ez nem is olyan könnyű
megpróbáljuk elviselni a történelem terhét
magunkra vállalva a felelősséget
anélkül hogy elhallgattatnánk bárkit is.

Polgár Anikó fordításai

Az ember élete végéig keresi maga mellé
a hasonló gondolkodású embereket,
és talán ez is az oka annak,
hogy verseket írok

TERÉK ANNA INTERJÚJA

RADMILA PETROVIĆ-TYAL

„Olyan emberekre bukkanni, akik végre megértenek”

Radmila Petrović 1996-ban született a dél-szerbiai Užice városában. Gyermekkorát és középiskolás éveit Stupčevićiben töltötte, egy egészen kicsi faluban. Gyermekkorában a környezetében mindenki földműveléssel foglalkozott, egy spanyol sorozatban látott először más szakmát űző embereket, ekkor döntötte el, hogy ő irodában akar dolgozni a szántóföldek helyett. A Belgrádi Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett diplomát. Eddig három kötete jelent meg Szerbiában, legutóbb *Az én anyám tudja, mi folyik a városokban* címmel, 2020-ban. Számos nemzetközi irodalmi fesztiválon és felolvasáson vett részt, verseit többek között angol, német, francia, görög, olasz, spanyol és szlovén nyelvre fordították. Sokat van úton, miközben az interjút készítettük, hol Szerbiában, hol Finnországban értem utol. Radmila számára a társadalmi szerepvállalás és a nők jogai melletti kiállás legalább annyira fontos, mint a költészet maga. Elmondása szerint a költészet ebben is a segítségére van.

– Verseidben mindig megjelenik a falusi és a fővárosi élet témája, és érezhető, hogy feszültség van a két környezetben folyó élet között. Mi az, ami téged jobban inspirál, a falu vagy a város, vagy éppen a kettő közötti különbség?

– Engem pont az a feszültség inspirál, ami minden olyan emberben jelen van, aki mindkét életet ismeri: a falusit és a nagyvárosit is. Ha vidéken maradtam volna, akkor sosem tudtam volna megírni *Az én anyám tudja, mi folyik a városokban* című kötetemet, mert sosem szembesültem volna ezzel a feszültséggel. Szerettem volna a vidéki élet realitásáról írni úgy, hogy szembeállítom mindazzal az idealizmussal, amit a városi emberek találnak ki a falusi életről. De talán még ennél is jobban szerettem volna arról a mentalitásról írni, ami nemcsak a vidéki, de a városi emberekre is jellemző. Bár, azt gondolom, hogy vidéken ezt könnyebb azonosítani, felismerni. Arra törekedtem, hogy a kötetemben olyan témákról tudjak beszélni, amik megmutatják, hogy egy falusi lány hogyan látja és érzékeli a patriarchizmust mint rendszert, és hogyan érzi benne magát, hogyan érzi magát vidéken, hogyan él, még mielőtt a nagyvárosba költözne, milyennek tűnik a vidék a fővárosból, és hogy milyennek látta a várost, mielőtt oda költözött volna. Patriarchális világban élünk, és biztos vagyok abban, hogy a valóságban a mai nők pont ugyanúgy érzik magukat, ahogy a verseim lírai énje is, akit ez a világ arra ösztökél, hogy ne feltétlenül a saját érdekeit nézze, ha cselekszik. Úgy próbáltam megfelelő nyelvezetet találni ehhez, hogy közben senkit se mutassak be hibásnak, senkit ne okoljak ezért, hiszen a jó irodalom sohasem lehet egyoldalú. Igazából mindannyiunkban van egy kis adag falusi, még ha csak elképzelt, szimbolikus hely is az bennünk, ami formál minket, és mindnyájunkban van egy nagyváros, egy hely, ahová el kell jussunk, egy hely, amihez a reményeinket fűzzük, és amiben később csalódunk. Ha az ember hitelesen szeretné kritizálni akár a várost, akár a vidéket, kívül-belül ismernie kell mindkettőt. Az pedig mindig jó stratégia, ha az ember olyasmiről ír, amit már jól ismer.

– Nehéz volt megtalálnod a helyed a szerb irodalmi közegben? Könnyebb lett volna a dolgod, ha költő vagy, nem pedig költőnő?

– Hát, úgy mondanám, inkább a helyem talált meg engem. Az olvasóknak tetszettek a verseim, és inkább ők voltak azok, akik elhelyeztek ebben a közegben, akik kiemelt helyre tettek engem. Azt hiszem Szerbiában manapság a pályakezdő íróknak, nemre való tekintet nélkül, nagyon sok jó lehetőség adódik, hogy első kötetüket kiadják, akár líráról, akár prózáról legyen szó. Nagyon sok

olyan pályázat van, amelyre még publikálatlan kéziratot lehet beküldeni és a fődíj az adott kézirat kiadása. Természetesen gyakori probléma, hogy nem megfelelő minden ilyen kiadvány terjesztése, de véleményem szerint ez sem áthidalhatatlan probléma, mert a magánkézben lévő kiadók nem restek újra és újra kiadni egy-egy nyertes kéziratot. Tehát úgy gondolom, hogy ha valaki tehetséges, és elég hiteles a szöveg, amit ír, a közönség nem fog hiányozni mellőle, sőt, a mi generációnknak sokkal kényelmesebb már, hogy a közösségi oldalakon megoszthatják a verseiket, így ha jó a szöveg, az olvasók tovább osztják és ennek hála nagyon sok emberhez el tud jutni.

Ha bármilyen más témában kérdezted volna, hogy nőként nehezebb-e érvényesülni, igennel válaszoltam volna, de az irodalomban nem ez a helyzet, a költészetben semmilyen diszkriminációval nem szembesültem amiatt, mert nő vagyok. Az viszont igaz, hogy évekkel ezelőtt a nők némák voltak, nem azért, mert buták lettek volna; sokkal inkább azért, mert engedték meg nekik, hogy képezzék és kifejezzék magukat, de nem hinném, hogy ez még jellemző lenne a kortársaimra. Ráadásul, regionális szinten a női hangok hitelesebbnek és erősebbnek számítanak az irodalomban. A kiadói tevékenységet viszont, a többi iparághoz hasonlóan, továbbra is a férfiak uralják.

– Hogyan kezdtél el írni, publikálni? Volt mentorod, akitől tanulhattál, aki segített megtalálni a hangod?

– Véletlen vagy lehet, hogy annyira nem is véletlen, de minden attól függ, az ember hogyan vesz magára dolgokat. Általános iskolában mindig voltak tematikus verspályázatok, nekem meg könnyen ment, hogy kitaláljak egy verset, ami rímel. Évekkel később a nővérem egyetemre ment, és én szinte teljesen magamra maradtam, a szüleim a mezőn dolgoztak egész nap. Azokban az időkben épp azzal szórakoztam, hogy átrendeztem a polcon a könyveinket, és rábukkantam a nővérem 12. osztályos olvasókönyvére. Abban olvastam pár verset Midrag Pavlović-tól, amiket igazából annyira nem is értettem, de volt bennük valami varázslatos, ami megfogott, éreztem bennük a varázslatot, és hogy nincs konkrétan kimondva ez a varázs. Ezzel párhuzamosan írtam egy verset az osztályomról, ami nagy sláger lett az egész iskolában. Azt hiszem megtetszett nekem az a figyelem, amit ezért kaptam, és úgy döntöttem, írni fogok az iskolaújság irodalmi rovatába. Az volt a szerencsém, hogy a szerb költő, Petar Matović volt a főszerkesztő. Ő adott át nekem egy általános tudást, és meg-

tanított gondolkodni. Később ő küldte el a verseimet két pályázatra is, amiknek a fődíja egy kötet kiadása volt, és így egy első kötettel a zsebemben fejeztem be a középiskolát. Aztán, amikor később Belgrádba költöztem, elkezdtem kreatív írásműhelyekre járni, és az egyiken megismerkedtem Zvonko Karanović költővel és kiadóval. Tetszettek neki a verseim és gyorsan eldöntötte, hogy kiadja őket kötetben. Akkor azt mondtam neki: Zvonko, először le kell diplomáznom. És így is történt. A kötet fele a műhelyen íródott, a másik felével kapcsolatban pedig megkérdeztem magam: mit akarsz igazából elmesélni? Zvonko nagyon sokat segített nekem, mindenekelőtt nagyon sokat tanultam tőle a műhelyein. Szerkesztőként pedig figyelt arra, hogy olyan versek ne kerüljenek bele a kötetbe, amik nem ütik meg azt a szintet, amit kitűztünk közösen magunk elé. Tehát, valahogy mindig volt egy megbeszélt vagy egy elnyert lehetőség a köteteim kiadására, így csak akkor írtam. Ilyen volt az utam eddig. Nem volt nehéz publikációs lehetőségeket találnom, inkább a lehetőségek találtak meg engem, lényegében ez most is így van, újra megtalálnak.

– Sok nemzetközi költészeti fesztiválon vettél már részt. Inspirálnak ezek az alkalmak, illetve azok az emberek, akik a világ minden tájáról érkeznek a fesztiválokra?

– Imádom az irodalmi fesztiválokat, mert lehetőséget teremtenek arra, hogy találkozzon az ember az olvasókkal és az író kollégákkal is. Nagyon jó érzés látni azt, hogy a közönség hogyan reagál egy-egy versemre, melyik versek tetszenek nekik, és nagyon jó érzés megismerkedni más írókkal, megismerni azt, ahogyan gondolkodnak, és természetesen hallani a verseiket. Mivel szegény sorból származom, sosem volt lehetőségem nagyon kimozdulni, de a kötetem megjelenése és népszerűsítése sok utazással járt, aminek kifejezetten örülök. Nagyon inspiráló új embereket megismerni, idegen országokba eljutni, hogy végül megállapíthassa az ember, mindegy ki hol él és hogyan él, van valami univerzális szint, aminek hála mind meg tudjuk érteni valahogy egymást és tudunk egymáshoz kapcsolódni.

Semmi sem tett olyan boldoggá, mint azok a lehetőségek, amiket a könyveimnek köszönhetek.

– Azt mondtad, arról szerettél volna írni, hogy egy lány hogyan látja a patriarchiális rendszert és hogyan érzékeli, hogyan érzi benne magát, mielőtt a nagyvárosba költözne. Mi a helyzet Belgrádban a patriarchális rendszerekkel?

– A patriarchátus mindenütt jelen van, így Belgrádban is. Ez egy intézményesült rendszer, ami a társadalom működésének alapját képezi.

Mindazonáltal úgy gondolom, hogy az olyan nagyvárosokban, mint amilyen Belgrád is, sokkal inkább elérhetőbbek azok az eszközök, amik az emancipációt elősegítik, itt a nők tudatosabbak, emiatt a változásra is sokkal nagyobb esély van, mint vidéken.

– Sok olyan fénykép található az interneten, amin látni lehet, hogy részt vettél a nők tüntetésén Belgrádban. Kérlek, mesélj kicsit bővebben erről a tüntetésről, az okáról, hogy a magyar olvasók is megismerhessék a Belgrád utcáin kialakult helyzetet.

– Szeptemberben Belgrádban egy tüntetéssorozat vette kezdetét, miután egy kormánypárti bulvárlap interjút közölt egy többszörösen elítélt nemi erőszak elkövetővel. A tüntetések a nők ellen elkövetett erőszak és az erőszakról szóló cikkeket közlő, szenzációhajhász média ellen irányultak. Szükség volt arra, hogy minden olyan nő, aki valamilyen befolyással bír a közvéleményre, támogassa a tüntetés ügyét, felismertem ezt az igényt és bekapcsolódtam ebbe a harcba mint költőnő, ami nem igazán volt nehéz feladat, hiszen a költők mindig is forradalmi szerepet töltöttek be. Lényegében a kötetem összes verse azokat a nehézségeket tárgyalja, azokról a problémákról szól, amik ellen tiltakoztunk. Szerintem a polgároknak, nemtől függetlenül az a feladatuk, hogy az utcára vonuljanak és felhívják a többi ember figyelmét adott problémákra, illetve hogy nyomást gyakoroljanak olyan intézményekre, amelyek meg tudják erősíteni azokat a kereteket, szabályokat, melyek megvédik a nőket a férfiak által elkövetett erőszaktól. Ám ezek az intézmények a tüntetések ötödik napja után továbbra is csak hallgattak, ezzel megerősítvén azt a tényt, hogy a szerbiai nők csak másodrendű polgárok. Elvárják tőlünk, hogy elhallgassunk, ne hallassuk a hangunkat, feledkezzünk meg a követeléseinkről, de arról egyikünk sem tud megfeledkezni, mennyire kiszolgáltatott életet kell élnünk, menynyire nem vagyunk biztonságban, védtelenek és megalázottak vagyunk egy olyan országban, ahol sokat követelnek tőlünk és sokat is várnak el, ahol mi is fizetünk adót és járulékokat, emellett minden állampolgári kötelességünknek eleget teszünk. Nem tudunk és nem is fogunk megfeledkezni arról, hogyan alázza meg a média és a különböző intézmények a nőket, bár ez csak egy próbálkozás a sok közül. Szerbiában a nők szervezkednek és szervezkedni is fognak, a harcot pedig tovább folytatjuk.

– A költők sokszor nehezen találják meg a maguk baráti körét, illetve azt a közeget, ahol jól érzik magukat, megvitathatják a munkáikat, gondolataikat. Neked sikerült megtalálnod a saját művészkörödet Belgrádban?

– Amíg nem költöztem Belgrádba, elég magányos voltam, de a fővárosban miután írói workshopokra kezdtem járni, egyre több olyan embert ismertem meg, akik hasonlóan gondolkodnak és éreznek, mint én. Később ismertem meg őket igazán, de még mindig keresem a hasonló embereket, akikkel meg tudnám érteni magam és vég nélküli beszélgetéseket folytathatnék, akikkel közösen gondolkodhatnánk, és igazából azt hiszem, ez soha nem ér véget. Az ember élete végéig keresi maga mellé a hasonló gondolkodású embereket, és talán ez is az oka annak, hogy verseket írok, ez az igény és ez a keresés, hogy olyan emberekre bukkanjak, akik végre megértenek engem.

RADMILA PETROVIĆ

Ha ez szerelem – hát akkor ez szerelem

ez egy veszélyes lány
a szája csupa költészet
amit sosem fogsz elolvasni

pont akkor jött amikor kellett
mint a születési év
tüzet gyújtott mit sem sejtve arról
hogy én mennyire tudok lángolni

a legrosszabb saját magával szemben de nekem aranyrúd
melyet a szövetségi tartalék trezorjában őriznek

van ebből a lányból elég ahhoz, hogy felértékelje a
    dollár árfolyamot
és a mexikói pamut exportőrök
a lába előtt virágzanak

ez a lány nem válaszol, nem jelentkezik
Pedig annyi hazugságom van amit elmondhatnék neki

hogy én nem fogok várni rá
hogy én egyáltalán nem értem őt

és ahogy hallgatom apámat, ő egy daliára vágyik

hogy legyen aki felássa a talajt a málnák alatt
és aki őrzi a hektárnyi bükkfát és a fekete földet
a körme alatt

A szívemhez vezető út hossza: tíz perc autóval

mikor nyolcvan éves lett
nagyapa feladott egy hirdetést a helyi rádióban

jogosítvánnyal rendelkező nőt keresek
házasság céljából

a telefon csörrrrrrgött

nagyapa azt mondta
téglalapok vannak a tenyerén
és az ilyen emberek nem győznek semmit egyedül

egy szobán osztozott velem
pedig az övé volt az egész hegy
épp ezért is hívogatják bizonygatta anya

piszkáltak is miatta az iskolában
egy pilóta lesz majd a nagymamád
mert hozzátok csak
helikopterrel lehet eljutni

már értem rosszul tettem
hogy haragudtam rá
kérdezgettem miért hallgat
hát én is nő vagyok
nekem elmondhat mindent

tegnap éjjel észrevettem
nekem is téglalapok vannak a tenyeremen

nagyapa, mióta elmentél
annyi minden van amit
többé senkinek sem próbálok elmagyarázni

Szerb vagyok – de a szívemben te vagy Koszovó helyett

apa először a nagyapa miatt nyavalygott
mert hogy nem akart csatlakozni
se a csetnikekhez
se a partizánokhoz
ezért aztán mindkettő üldözte

aztán az elnök miatt

Amerika miatt folyton

itt az megy háborúba akinek
nincsenek kapcsolatai a katonai ügyosztálynál

tábornokom
győztünk volna ha te tudod

egy szerelmes nő
veszélyesebb mint egy NATO tank

rakétaelhárító védelmet
visel a mellkasában

a feleket folyton
hadállásban tartja

olyannyira szerencsés
hogy még magassarkúban sem lép aknára

az istenért ember, aludd ki magad

a koszovói kérdésekkel kapcsolatban meg
tábornokom

a koszovói bazsarózsák

az én bugyimban

virágzanak

Az én anyám tudja mi folyik a városokban

anyámnak nincs fia
nincs érvényes betegbiztosítása
a szíve sincs vasból

tejsavó csorog az ujjai alatt
a magány a káposzta szárán rügyez

és csak a kapától áll el a lélegzete

tudja, hogy apa karjai vasbetonból vannak
szavai mint a vöröshagyma a szem közelében

ért a növények nyelvén
tudja a választ a föld kérdéseire
de csak hallgat

anyámnak nincs fia aki megvédené

érthető hogy csak egy választása volt elhagyni bennünket

fejjel lefelé anya
mi maradna belőlem ha elmennél

Én csak egy olyan emberre vágyom akivel eláshatnánk apám traktorját szép csendben

én egy adonisz-lány vagyok
bicska van a zsebemben
és drót a melltartómban

a szívemet jelzálogba adtam
otthont akartam építeni veled
de most már egyáltalán nem vagyok biztos abban
hogy ezek közül az emberek közül egy is szeretett engem

elengedtem a múltat volt ahogy volt
apa én gyalogolok bele elsőként a hóba
és virágzom mint a hunyor
az ételeket illetően válogatós voltam későn keltem
az ilyenekből nem lesz semmi mondtad

de te tudod apa milyen nő lesz belőlem
erős mint egy e-mail fiók jelszava
nem fogom sminkelni magam egészségesen fogok étkezni
a homlokomra az lesz ráírva: organikus

éjszakánként egyedül gyalogolok majd
én lány-cickafark leszek
olyan amilyet sosem vennél feleségül

megmaradok akkor is ha a ménkű belecsap
a trafóállomásba mikor a bemondók arra kérik a lakosságot
ne lépjenek ki a lakásból csak halaszthatatlan szükségletek miatt
és a nyugdíjasok sorra törik el a forgójukat a járdán

egyedül vagyok apa mert én boglárka-lány vagyok
gyógyír ha a bőrödre tapasztasz
de ha túl sokáig tartasz a markodban felnyitom a sebed

friss növény vagyok apa és szárított növény
ami a padláson várja hogy teát főzz belőle

egyedül cickafark nem tudtam lenni
se neked se anyának

de megbocsátottam

a traktor hajnalban indul el és csak akkor tér vissza
ha már sötétedik

még nincs itt az ideje
a szüleim keményen megdolgoztak értem

Már az általános iskola előtt megtanultam mi az a kivonás

már megint lány lettem

anya sírt a szülőszobában
nagyapa káromkodott, mikor megtudta

csak a nagymama halt meg időben

mindenütt sarló-tekintetek
figyelték, mibe fogok belekapaszkodni

szerettem a pisztolyokat, a kotrógépeket
és a kalapácsot

minek az neked, te lány vagy!
te lány vagy! mondták nekem

apám ölében ültem
tekertem a traktor kormányát
a filmeken sosem mutattak ilyesmiket

ott a lány fogja a kormányt
hátukon az apjuk keze pihen
tengernyi büszkeséggel
mely elárasztja az összes mezőnket

ez a jelenet másmilyen
a kormány a vigaszdíj
a kezembe tankönyveket adtak
és távol tartottak a szerszámoktól

kár, hogy nem fiú
gondolták a nagynénik a szemük mögött

mindig sikerült
megcsinálnom mindent úgy, ahogy kell
de ők sosem bocsátották meg nekem, hogy én
Radmila vagyok

Nekem azt mondták, Belgrád olyan város, ahol nem szabad mások szemébe nézni

én egy adonisz-lány vagyok
bicska van a zsebemben
és drót a melltartómban
nem tudom hogy kell filmekről beszélni
de tudom hogy kell hagymát és borsót ültetni
és hogy a traktor kerekei csak előre mennek
ha kifogy belőlük a hidraulika-olaj
de mindez őt egyáltalán nem érdekli

ő egy dáma-férfi
nem tudja, hogy működnek
kalapáccsal, vasvillával és gereblyével
a családi rendszerek
tudja melyik bor jó
melyik kabátok vannak túlárazva
de ez meg engem nem érdekel

bazmeg kicsim, mondja
és én arra emlékszem
milyen nagy volt a forróság
azon a nyáron a málnásban, az árak meg alacsonyak
hát elálltuk a vasút útját
felborultak a rendőrségi rohamkocsik
és hogy az egyik csendőrnek
pont ilyen fényes szemei voltak
és olyan tekintete ami megmozdítja a kanalakat
és elrendelték, hogy
nem szabad áttörni a kordont
de az árak alacsonyak voltak
nem tudtuk kifizetni a munkásainkat
és ezek mindahányan ilyen dáma-férfiak voltak
páncélban

akiket a falumban élő nők
kövekkel dobáltak meg

ha ilyennel találkozol, kezdődik a harc
amihez nincs semmilyen stratégiád
mert a szerelem egyszerű
te pedig mindenekelőtt lány vagy
és bizonyos csatákba
nem azért indulsz, hogy meg tudd nyerni őket

Terék Anna fordításai

Költészeti folyóirat
Első szám: 1995. október 10.
Megjelenik kéthavonta

Alapító főszerkesztő: Turczi István

Szerkesztőség:
Turczi István (főszerkesztő)
Jeney Zoltán (felelős szerkesztő)
Szekeres Nikoletta (olvasószerkesztő)
Király Farkas (szerkesztő)
Nagy Péter (Czar – online)
Pálos Anna (szerkesztőségi titkár)

Tördelés: DT Pro Bt.

Szerkesztőség:
1147 Budapest, Gyarmat u. 106.
E-mail: tippcult@t-online.hu
Honlap: www.parnasszus.hu
https://www.facebook.com/parnasszusfolyoirat

Kiadja a TIPP-Cult Kft.
Felelős kiadó: Turczi István

Alapító mecénás: Ispánki László

ISSN 1219-3275

Lapunk megjelenését támogatta:

Petőfi Kulturális Ügynökség

Nemzeti Kulturális Alap

Sokszorosítás: Promisszum Kft.

Előfizethető a Kiadónál (1147 Budapest, Gyarmat u. 106.)
Megvásárolható webshopunkban: www.parnasszus.hu